

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

‘Vallei van de Zeverenbeek’ in Zeveren-Deinze

Een ecologische, culturele en historische verkenning

december 2007

jaargang XXXVIII

aflevering 4

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

Heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem,
Merendree, Nevele, Poesele, Poeke, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare
en Zeveren

Het Land van Nevele is een uitgave van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele" v.z.w.
Beentjesstraat 29, 9850 Nevele (Poesele)

Abonnementen en lidgeld 2007

Abonnementen op *Het Land van Nevele* lopen over een jaargang van vier nummers. Bij nieuwe abonnementen in de loop van het werkjaar worden de vorige nummers, indien nog voorradig, nagestuurd. Oudere nummers vanaf 1970 zijn nog in beperkte hoeveelheid beschikbaar.

Lidgeld 2007

19 euro (+ 3 euro buitenland) over te schrijven op rekening 290-7431460-20 of 001-3951685-78 van "Het Land van Nevele" v.z.w.,
Dammeers 35, 9880 Aalter.

Steunend lid 2007

Vanaf 25 euro

Secretariaat

P. Tuytschaever, Gaston Martensstraat 5, 9810 Eke-Nazareth

Tijdschriftadministratie

L. De Ruyck, Heiste 45, 9850 Landegem

Opmaak

C. De Groote, Heiste 45, 9850 Landegem

Eindredactie en verantwoordelijke uitgever

J. Luysaert, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Druk

Beschutte Werkplaats "Nevelland", Nevele

De auteurs, en niet de uitgever, zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen en illustraties.

HET LAND VAN NEVELE

‘Vallei van de Zeverenbeek’ in Zeveren-Deinze

Een ecologische, culturele en historische verkenning

Provincie
Oost-Vlaanderen

Centrale Bibliotheek

Auteurs:

Stefaan De Grootte, Xavier Coppens, Rik Desmet

Gedichten:

Martin Carrette

Fotografie:

**Vildaphoto, Yves Adams, Xavier Coppens, Rik Desmet,
Stefaan De Grootte, Joris Vanhee, Kathy Stevens**

december 2007

jaargang XXXVIII

aflevering 4

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

Inleiding	537
1. Situering	541
2. Oorsprong van de naam	545
3. Huidig statuut van de vallei	547
4. Het landschap	550
4.1. Ontstaan	550
4.2. Bodem en geologie	551
4.3. Reliëf	552
4.4. Hydrografie en hydrologie	553
5. De mens in en rond de Zeverenbeek	554
5.1. Bewoning	554
5.2. Akkerbouw	555
5.3. Veeteelt	557
5.4. Bleken van linnen	558
5.5. Bosbouw	559
5.6. Turfsteken	559
6. De natuurwaarden van het reservaat Zeverenbeekvallei	565
6.1. Kauwe	565
6.2. Blekerij	570
6.3. Schave	571
6.4. Beheersdoelstellingen	571
7. Beschrijving van een aantal deelgebieden	586
7.1. Kaleshoek	586
7.2. Kerkstraat	591
7.3. Schave	608
8. Poëzie over de Zeverenbeekvallei	610
9. Conclusie	615
10. Bibliografie	616
Voorintekenaars	619

INLEIDING

Op het grondgebied van de stad Deinze, en dan vooral in de deelgemeenten Wontergem en Zeveren, vormt de vallei van de Zeverenbeek een natuurgebied van ongeveer 200 ha.

Nu spreekt men over de Zeverenbeek, maar in het verleden kreeg de beek in Zeveren ook andere namen. Op een kaart van 1768 die zich in het Rijksarchief van Gent bevindt, spreekt men over het 'vaerdeken genoemd De Kaele'.

De natuurvereniging 'Natuurpunt vzw' (voordien 'De Wielewaal vzw') zet zich al jarenlang in om deze interessante moeraszone intact te houden en beter te beschermen. De aanpak bestaat erin om de voor landbouw onbruikbare stukken grond en minder toegankelijke bosgebieden geleidelijk aan te verwerven, te bestuderen en waar mogelijk op een ecologisch verantwoorde manier open te stellen voor het publiek.

Anno 2007 is bijna vijftig ha verworven in Zeveren en Wontergem. De 'Werkgroep Zeverenbeekvallei' hoopt vanaf nu met de steun van de overheid nog een stap verder te zetten, nl. het ruime publiek de kans geven om kennis te maken met het gebied, zonder daarbij de kwetsbare biotoop te verstoren.

De idee leeft om twee wandelroutes uit te werken en informatieve panelen te plaatsen. De beide conservators Xavier Coppens en Rik Desmet hebben heel wat inspanningen gedaan om beleidsmakers en omwonenden te overtuigen van het belang van deze unieke biologische site.

De vallei van de Zeverenbeek is immers niet alleen een interessant natuurgebied, ze heeft daarnaast heel wat interessante landschappelijke elementen, waardevolle gebouwen en cultuurhistorische aspecten.

Alleen al de naam van het dorp Zeveren heeft wellicht rechtstreeks te maken met de beek. Nogal wat naamkundigen hebben zich over de naam gebogen. Een volledig éénduidige verklaring is er niet. Het gaat hoogstwaarschijnlijk over een waternaam, met wellicht een Keltische oorsprong.

De twee conservators Xavier Coppens en Rik Desmet leiden een groep rond in het natuureservaat. Deze foto werd genomen ter hoogte van de Blekerij.
(Foto Kathy Stevens)

De conservators, vrijwilligers en tal van gerenommeerde wetenschappelijke instellingen hebben de jongste jaren al heel wat onderzoek gedaan naar de flora en fauna van dit gebied.

Zij constateerden dat vrijwel alle natte graslanden in de beekvallei 'historisch permanent' zijn. Historisch permanent grasland is een verzamelnaam voor biologisch waardevol tot zeer waardevol grasland. Deze graslanden zijn ontstaan door eeuwenlang extensief agrarisch gebruik en bezitten daardoor een rijke biodiversiteit.

Naar dergelijke graslanden is nog veel wetenschappelijk onderzoek te verrichten, maar experten zijn het eens dat historisch permanente graslanden onvervangbaar rijk zijn aan soorten, en vergelijkbaar met de flora van onze historische en ecologisch rijkste bossen.

Bij de evolutie van een doorsnee soortenarm productiegrasland (met minder dan tien soorten per hectare) naar een biologisch zeer waardevol permanent grasland (met meer dan zestig soorten per hectare bijvoorbeeld) zullen wellicht decennia (en soms eeuwen) nodig zijn én dan nog is het enkel mogelijk als de juiste biotoopomstandigheden er zijn en blijven. Maar in natte omstandigheden – zoals in Zeveren – kan de evolutie sneller gaan, omdat de soorten nog in tal van percelen aanwezig zijn.

Van bossen is al langer bekend (en aanvaard!) dat een hoge ouderdom ervan tot meer soorten leidt, in de veronderstelling dat mogelijke calamiteiten in het verleden niet te drastisch waren en soorten doorheen de eeuwen wisten te overleven.

Onderstaand artikel is een poging om op een - hopelijk - zo begrijpelijk mogelijke manier de stand van zaken op het vlak van onderzoek in zowel de meersen als het bosgebied te geven én enkele cultuurhistorische aspecten te belichten.

Het is interessant te constateren hoe sommige zaken naadloos in elkaar overvloeien en eens te bekijken op welke manier de vallei en de beek vooral het leven en de werkzaamheden van de vroegere bewoners hebben beïnvloed.

Om het artikel niet te omvangrijk te maken worden enkel drie deelgebieden in Zeveren zelf bekeken, m.n. de Kauwe en omgeving, de Blekerij-

Vooraf jongeren voeren al sinds de jaren tachtig beheerswerken uit
in het natuurreserveaat.
Hier de Jeugdbond voor Natuur en Milieu (JNM) aan het werk in 2006.
(Foto Rik Desmet)

Moerputten vlakbij de dorpskom en voorts nog het Schave, dichterbij Meigem en het Schipdonkkanaal. De deelgebieden Vondelmeersen en Dender¹ in Wontergem vallen dus buiten dit bestek.

1. SITUERING

De benaming Zeverenbeek wordt gegeven aan een deel van een grote beek of riviertje, dat het noorden van het grondgebied Deinze doorkruist van west naar oost.

De oorspronkelijke bronnen ervan liggen net over de provinciegrens, in Aarsele. Daar is de beek bekend als Dauwbeek of 'de oude beek' ('d'auwbeek') en vormt er de grens tussen Aarsele en Wontergem. Iets verderop heet ze al Maanbeek. De Zeverenbeek wordt langs haar tracé gevoed door talrijke kwelzones² en een beperkt aantal echte bronpunten. Langs de val-leisteilranden en in de valleibodem komt vrijwel overal grondwater aan de oppervlakte dat veel verder op de kouter in de grond dringt na neerslag en dan een lange weg aflegt via de ondergrondse watervoerende zandlagen. Uittredend grondwater kan soms zeer lang onderweg zijn vooraleer het aan de oppervlakte komt.

De beek splitst zich nabij het gehucht 'Bek' en stroomt enerzijds door Wontergem langs de waardevolle Vondelmeersen als de Vondelbeek. Bij de splitsing ter hoogte van Bek aan de grens met Zeveren verandert de Maanbeek anderzijds van naam en heet dan Zeverenbeek.

---

¹ In de Vondelbeekvallei, een deelgebied dat deel uitmaakt van het natuureservaat Zeverenbeekvallei, is in de volksmond 'Dender' nog altijd gebruikelijk. Het is niet zeker of hiermee de Vondelbeek dan wel de meersen zelf bedoeld worden; waarschijnlijk de beek. Dender - is afgeleid van Tanara of Tanera, een Keltische naamgeving van de 5e tot 3e voor Christus. Het betekent 'bruisende of woelige' wat kan refereren aan het feit dat de Vondelbeek evenals de Zeverenbeek snel reageert op hevige en/of langdurige regenval en dan van kalm beekje gauw verandert in een snelstromende, bruisende beek die, zelfs buiten haar oevers treedt.

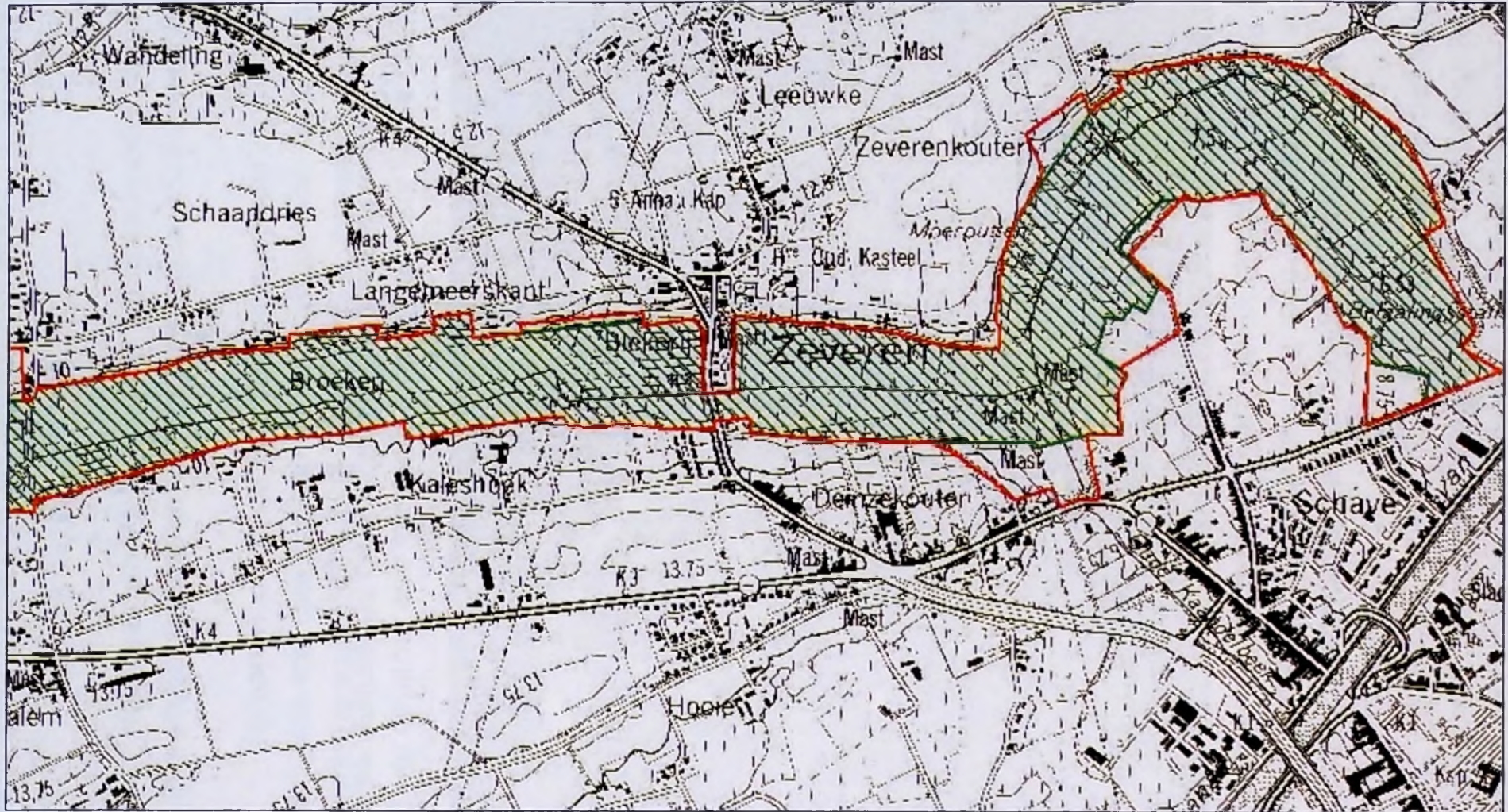
² Kwel is grondwater dat onder druk uit de grond opwelt.

De vallei van de Zevenbeek op de Ferrariskaart (ca. 1771-1778). Schaal: ca. 1/20.000.

Een deel van het Stroomgebied van de Zeverenbeek. De zone richting Wontergem werd hier niet opgenomen.
De groene zone is het gebied dat beschermd werd in uitvoering van de Europese Habitatrictlijn
(Rasterverschil, GIS-Vlaanderen. NGI 1978-1993).

Luchtfoto van het centrum van Zeveren, met o.a. de kerk en de pastorie.
De Leeuwstraat en de Kerkstraat zijn duidelijk te zien.
(Foto Joris Vanhee)

De beek maakt op de oude gemeentegrens tussen Wontergem en Vinkt een grote bocht, kruist de Izegemstraat en raakt hierbij de Tieltsesteenweg. In een vrij rechte lijn stroomt de beek verder door een smal moerasbos en kruist hierbij de Kauwestraat.

Ze vormt een natuurlijke (voormalige) gemeentegrens tussen Zeveren en Deinze. De beek loopt door het bosgebied de "Broeken" (ca. 150 ha groot) en de Blekerij om tenslotte aan 'Zeverenbuize' de drukke Aaltersesteenweg onderdoor te kruisen.

De waterloop passeert het dorp Zeveren ondergrond: ten zuiden, in een vrij vallei van ruim tweehonderd meter breedte. Tussen de Kouter van Deinze en de Kerkstraat in Zeveren passeert ze de oude turfputten: de Moerputten.

Vlak voordat de beek hierna de weg het Schave kruist, maakt het een vrij scherpe bocht om dan ten noordwesten van Deinze in het Kanaal van Schipdonk (afleidingskanaal van de Leie) terecht te komen.

Aan de overkant van het Schipdonkkanaal vertrekt de beek opnieuw en vormt de vroegere grens tussen Bachte en Deinze om tenslotte als de Rekkelingebek in de afgesloten Leiearm, met Vosselareput, op de grens Bachte en Astene uit te monden.

2. OORSPRONG NAAM

Het dorp Zeveren ligt aan de Zeverenbeek, wat belangrijk is voor zijn naamsverklaring.

De plaatsnaamkundigen geven geen éénduidige verklaringen voor de naam Zeveren, maar veel wijst toch in de richting van een (voorhistorische) plaatsnaam die aan de omgeving van water gebonden is.

Onderstaande gegevens komen uit een uitgebreid artikel van Tony Vanhee³ over oude toponiemen uit de Deinse Leiestreek. Hij verzamelde – wat

---

³ VANHEE, T., Oude toponiemen uit de Deinse Leiestreek, blz. 291 tot 334, *jaarboek KGK*, 1990.

Zeveren betreft - de elementen die een aantal plaatsnaamkundigen aanbrachten, m.n. M. Gysseling, E. Förstemann, J. Mansion, A. Carnoy, C. Tavernier-Vereecken en M. Vanhaesebroeck (cfr. uitgebreide bibliografie in artikel).

In zijn woordenboek spreekt M. Gysseling zich niet uit over de betekenis van het toponiem Zeveren, hij brengt enkel de naamsvormen *Seuerne* en *Zeuerne* aan, namen die respectievelijk in documenten van 1123 en 1175 voor het eerst werden aangetroffen.

Voor hem probeerde de 19de-eeuwse Duitse filoloog E. Förstemann *Seuerne* te verklaren uit *set* met betekenis 'nederzetting, kamp', zoals we het weer vinden in het Angelsaksische *set* (to sit, to settle), het Oost-Friese *sete*, *säte*, naast het Nederlandse *zitten*, *nederzetting*. De stam *set* vindt hij in Duitse plaatsnamen als *Settlage* (Kreis Lingen), *Settrup* (Kreis Bersenbrück) of in het Vlaams-Brabantse *Zellik*.

A. Carnoy houdt rekening met de aanwezigheid van de Zeverenbeek. Hij verklaart Zeveren uit het pregermaanse of Keltische *sav-ara*. *Ara* duidt op water en het grondwoord *sav* brengt hij in verband met een stam *sev*, wat zoveel als 'stromen, filtreren, doorsijpelen' betekent, een stam die we ook in Zaventem (Brabant) vinden. Zeveren, is in dit geval 'plaats waar water doorsijpelt, stroomt'.

Ook J. Mansion zoekt in Zeveren een hydroniem: volgens hem de afleiding van het Keltische *sabrina* en in wezen identiek met *Severn*, een naam van verschillende Engelse stromen.

C. Tavernier verwijst eveneens expliciet naar Engelse rivieren die de naam *Severn* dragen en vermeldt het Keltische *Salrina*, van onbekende betekenis.

Tony Vanhee zelf poneert eveneens een betekenisverklaring als hydroniem, maar doet dit uit geologische overwegingen (zie volgend hoofdstuk over de Zeverenbeek als oude parallelle waterloop naast de Leie).

Indien A. Carnoy, zo meent Tony Vanhee, vermoedt dat Zeveren afgeleid is van het pregermaanse of Keltische stamwoord *sav-ara* of 'een plaats waar water doorsijpelt', kan dit verwijzen naar een toestand van 2000 jaar gele-

den (en nog vele duizenden jaren vroeger) en kunnen we aannemen dat het toponiem Zeveren zeer oud moet zijn.

Vanhee onderstreept dat de omgeving van Zeveren tot in de 16de eeuw met wateroverlast had af te rekenen en verwijst naar recentere toponiemen die verwijzen naar een drassige gesteldheid: Goossins plasch, Leystrate, de Relinghe (een moeras van 1100 roeden).

3. HUIDIG STATUUT VAN DE VALLEI

Evolutie van de status van het gebied: van bodembestemming op het gewestplan als natuurgebied tot erkend natuurreservaat met een Europese bescherming

De interesse voor de biologische rijkdom van de vallei van de Zeverenbeek is de laatste vijftientig jaar stelselmatig toegenomen, in eerste instantie bij een beperkte groep natuurliefhebbers, maar de laatste tijd ook bij een breed publiek in de streek zelf. Het is daarenboven opvallend dat de jongste jaren heel wat inwoners van Zeveren, waaronder sommige landbouwers, zich achter het beheer van het natuurgebied hebben geschaard.

Hierna volgt een korte uitweiding over de beschermingsstatus van het gebied.

Bestemming als natuurgebied

Een deel van het valleigebied (meersengebied de Blekerij en het Broekbos) van de Zeverenbeek werd in het oorspronkelijke gewestplan al ingekleurd als natuurgebied. Bij een herziening van het gewestplan Oudenaarde in 1999 werd de bestemming natuurgebied verder uitgebreid tot een meer logische entiteit dan voorheen het geval was, nl. de vallei zelf.

Bescherming als landschap Blekerij

Vooraf vanaf de jaren tachtig is men beginnen beseffen dat de zone in Zeveren een merkwaardig en belangrijk landschap vormt en werden de eerste inspanningen gedaan om het gebied ook landschappelijk te bewaren.

Bij toeval werden immers in de jaren tachtig orchideeën ontdekt in een

weide op de Blekerij.⁴ Bepaalde soorten inheemse orchideeën gedijen in principe goed op moerassig gebied met veengrond.

Het meersengebied De Blekerij werd in 1985 door het Vlaams Gewest beschermd als landschap om wetenschappelijke en esthetische redenen.

Aankopen grond

Al in de jaren tachtig werd op initiatief van de toenmalige 'De wielewaal vzw' gestart met het aankopen van een deel van de Blekerij, m.n. de plaatsen waar de orchideeën werden gevonden. De 'Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming' en een aantal sympathisanten doen systematisch een aantal beheersactiviteiten.

In 1999 werd de tien door de natuurvereniging aangekochte ha erkend door het Vlaams Gewest als natuureservaat. Het beheer gebeurt vanaf nu door twee conservators, een professionele poeg van Natuurpunt, een vrijwilligerswerkgroep en in samenwerking met lokale landbouwers.

Speciale beschermingszone (Habitatrichtlijn)

In 2001 werd de hele vallei (inclusief delen op Wontergem en Deinze) aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de Europese Habitatrichtlijn⁵.

---

⁴ Geert Baudoncq, die toen in Zeveren woonde en actief was in natuurverenigingen, ontdekte begin jaren tachtig deze orchideeën.

⁵ De Habitatrichtlijn van de Europese Unie geeft aan welke natuurgebieden (habitats) beschermd moeten worden door de lidstaten.

De Habitatrichtlijn dateert uit 1992. Hierin staat de bescherming van natuurlijke en half-natuurlijke habitats centraal. In de bijlagen van de Habitatrichtlijn worden 500 plantensoorten, 200 diersoorten (geen vogels, omdat die al onder de Vogelrichtlijn vallen) en 198 habitats genoemd. Ze worden bovendien verdeeld over verschillende biogeografische regio's en in prioritaire en niet prioritaire soorten. Voor de Habitatrichtlijn moeten speciale beschermingszones (Habitatsrichtlijngebieden) worden aangewezen.

De Zeverenbeekvallei als habitat binnen het gebied "Bossen en heiden van zandig Vlaanderen" werd aangeduid voor volgende habitats:

6430 Voedselrijke ruigten⁶

91E0* Alluviaal⁷ elzenbos* (prioritair habitat)

*Landschapsatlas*⁸

Verder werd in 2001 de vallei opgenomen als ankerplaats in de Vlaamse landschapsatlas van de toenmalige afdeling Monumenten en Landschappen.

*Afbakening VEN*⁹

De Vlaamse overheid heeft het plan opgevat om via het concept VEN (Vlaams Ecologisch Netwerk) 125.000 ha natuurgebied af te bakenen. Dit concept is wettelijk verankerd in wetgeving, het zogenaamde natuurdecreet van 1997 (herzien in 2002 en 2006).

In de Zeverenbeekvallei werd ongeveer 150 ha VEN afgebakend door de Vlaamse overheid. Belangrijk is dat de overheid een extra bescherming biedt aan het netwerk en dat landbouwers, boseigenaren en natuurbeheerders mogelijkheden en middelen krijgen voor de instandhouding van natuur- en landschapswaarden.

---

⁶ Wild en door elkaar groeiend en rankend gewas, hetzij kreupelhout hetzij ruigtekruiden zoals Moerasspiree, Harig wilgenroosje.

⁷ Aangeslibd, door aanslibbing ontstaan.

⁸ De Vlaamse Landschapsatlas is een initiatief van de Vlaamse overheid en vormt een inventaris van waardevolle landschappen van Vlaanderen. Hij bestrijkt het volledige Vlaamse grondgebied met uitzondering van de stedelijke kernen en de dicht bebouwde agglomeraties. De landschapsatlas is een onmisbaar instrument bij de bescherming van landschappen.

⁹ Te raadplegen op de webpagina's '<http://geo-vlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/ven/>'.

4. HET LANDSCHAP

4.1. Zeverenbeek ooit onderdeel van een parallelle waterloop van de Leie

De Zeverenbeek ligt ongeveer 7,5 meter boven de zeespiegel en stroomt in Zeveren tussen twee kouters (ruggen) die tien à dertien meter boven de zeespiegel liggen.

De beek vormde in de prehistorie een onderdeel van een waterloop die parallel liep met een andere waterloop, die we nu de Leie noemen. Deze waterloop of dit rivierstelsel liep langs Dentergem, Wontergem, Zeveren en verder richting Nevele en Landegem. Onze Zeverenbeek, maar ook de Kale, zijn wellicht overblijfsels van deze waterloop, want ze lopen in dezelfde historische bedding.

Na de laatste ijstijd (ca. 10.000 jaar geleden) verwarmde het klimaat en bestond de bodem niet meer het ganse jaar uit permafrost, wat tijdens de ijstijden ongeveer 10 maanden op een jaar wel het geval was.

De voorhistorische Leielopen, die grote hoeveelheden smeltwater en sediment vervoerden, konden zich vanaf dan dus dieper in de zachter geworden ondergrond snijden. Er ontstond een geul die later de vallei vormde. Door sedimenttransport ontstond een zandophoping in de Kalevallei ten noorden van Landegem. De westelijke bedding met o.a. de Zeverenbeek verstopte hierdoor en de waterloop met zijn moeras ging langzaam verlanden. Dit deel van de waterloop was niet meer actief en degradeerde deels tot een systeem van moerasgebied, plassen en ondiepe vijvers dat voor een deel behouden is gebleven. In dit moeras en onder een warm klimaat werd veen (=turf) gevormd. De veenpakketten in de vallei van de Zeverenbeek zijn plaatselijk zeer dik. Uit grondboringen door de Universiteit Gent en Natuurpunt vzw werd vastgesteld dat de dikte op Schave bijvoorbeeld meer dan 4 m en waarschijnlijk nog meer (7-8 m) was. Op andere plaatsen is het veen ontgonnen of werd het doorheen de eeuwen weg geërodeerd door de soms sterk stromende en zich verleggende beek.

De valleien van de Oude Mandelbeek, Vondelbeek, Zeverenbeek en de Oude Kaandelbeek vormen nu een uniek landschap, in het bijzonder de Broeken in Zeveren.

Een broek is een moeras waarin bewoners en gebruikers vaak probeerden om een drainagenetwerk uit te bouwen. Alleszins in de 18de eeuw werden de Broeken door Graaf de Ferraris¹⁰ opgetekend als moeras of moerassig grasland. Dergelijke graslanden werden toen meestal gemeen beweid, dwz. dat alle dorpingen hierin gezamenlijk hun dieren lieten grazen, eventueel nadat eerst een hooisnede werd afgenomen. De dieren graasden dan op de zogenaamde 'toemaat', de hergroei van het gras. Zeker in 18de eeuw, maar hoogstwaarschijnlijk al enkele eeuwen daarvoor, werd in de Broeken ook turf gestoken. Hierdoor waren er zeker zones waar minstens tijdelijk turfputjes waren gelegen. De putjes werden na ontginning meestal ook opnieuw gedempt met aarde, die aangevoerd werd met paard en kar. Sinds begin de 19de eeuw zijn de Broeken als grasland in onbruik geraakt en spontaan verbost, maar meer dan waarschijnlijk ook bebost. (b.v. na het turfsteken) Heel wat oude toponiemen in Zeveren verwijzen naar die drassige gesteldheid: 'up den brouc' (= moeras), 'Zeveren den brouc, Goossins plasch'.

De hele vallei in Zeveren vormt trouwens nog altijd een overstromingsgebied bij hevig of langdurig aanhoudend regenweer. Zeveren en bij uitbreiding de hele streek hadden tot en met de 19de eeuw veel te lijden onder wateroverlast. Het graven van het Schipdonkkanaal in 1847-'48 had als gevolg dat de waterhuishouding in de regio beter kon geregeld worden.

4.2. Bodem en geologie

Tijdens de laatste ijstijd heeft zich op het verwilderde rivierstelsel in de huidige Leiestreek een afvoertak gevormd, die we eenvoudigheidshalve een fossiele of oud-Leieloop noemen. Precies in deze fossiele en grotendeels verveende oud-Leiebedding meandert nu dus de Zeverenbeek.

---

¹⁰ Graaf de Ferraris was generaal in het Oostenrijkse leger. Tussen 1771 en 1778 leidde hij op last van keizerin Maria Theresia en keizer Jozef II het opstellen van de zogeheten Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, aan de hand van opmetingen en waarnemingen ter plaatse. De opmetingen zelf werden uitgevoerd door de leerlingen van de 'Ecole des mathématiques du corps d'artillerie des Pays-Bas autrichiens de Malines'. De Ferrariskaart werd gemaakt voor militaire doeleinden.

De Zeverenbeek is een laaglandbeek en voert hoofdzakelijk regenwater en grondwater af.

Het fossiele erosiedal ligt tussen twee zandruggen, 'kouters' die in de prehistorie door windwerking én in hun basisaanleg ook deels door rivierwerking zijn ontstaan. Ze maakten onderdeel uit van een gigantische vallei, de Vlaamse Vallei, die bestond uit talrijke geulen die soms 'wild' water en grote hoeveelheden sediment afvoerden. In IJsland en Siberië bestaan van dergelijke systemen nu nog altijd voorbeelden. Deze zandruggen maken deel uit van het complex van zandruggen van Oostrozebeke-Aarsele-Zeveren.

Uit de studie van de bodem van de beekvallei blijkt dat dit verwilderde rivierenstelsel ook onder maritieme invloed stond. Er werden in bodemlagen immers schelpfragmenten gevonden van weekdiersoorten die in zee of brak water leven.

4.3. Reliëf

De vallei van de Zeverenbeek behoort dus tot het historische stroomgebied van de Leie. De Zeverenbeek meandert in een beekdal dat in de ijstijden een afvoertak is geweest van de oud-Leie.

Het Leiedal vertoont tussen Sint-Baafs-Vijve en Deinze een opmerkelijke asymmetrie met in het westen een uitgesproken microreliëf. Kenmerkend is de opeenvolging van ruggen (tot 15 meter hoogte) en valleien met een vlakke bodem (7-8 meter). De Zeverenbeek ligt in een van die valleien tussen twee zandige ruggen. Op de zuidelijke rug is de weg Deinze-Tielt gelegen, op de noordelijke de Izegemstraat.

Voorts wordt deze fossiele Leiebedding gekenmerkt door een uitgesproken steilrand ten noorden van het dal en een lager talud ten zuiden van het dal.

Plaatselijk komen nog bijzonder fraai ontwikkelde houtkanten en doornhagen voor op de valleisteilrand. Zij markeren de abrupte overgang tussen de uiterst natte vallei en de drogere zandige of zandlemige kouters met de akkers (o.a. Deinzekouter, Kerkkouter, Clapkouter en Zeverenkouter).

Op de Ferrariskaart, wordt de vallei van de Zeverenbeek door weilanden en meersen, gedeeltelijk in percelen opgedeeld, gekenmerkt. Buiten het meersegebied ligt een meer gesloten landschap met veel perceelsranden en kleine percelen bos. De bebouwing is gelegen aan de rand van de vallei. Voor 1775 zou het gebied ontveend¹¹ zijn. Op latere topografische kaarten, vanaf 1850, is de vallei al gedeeltelijk bebost. De gebieden buiten de vallei bestaan dan al voornamelijk uit akkers.

De vallei van de Zeverenbeek is duidelijk te herkennen door de beboste delen. De loop van de beek wordt benadrukt door bomenrijen en is visueel waarneembaar in het landschap. De omliggende percelen zijn regelmatig en rechthoekig tot blokvormig.

Deze vallei is als het ware een groen lint tussen de parallel gelegen hogere kouters. De vallei is met broekbos en populieren beplant, hier en daar zijn er nog enkele meersen. De hoeven en de bebouwing situeren zich aan de rand van de vallei.

4.4. Hydrografie¹² en hydrologie¹³

De bedding van de Zeverenbeek is de laatste duizenden jaren gedeeltelijk verveend en wordt getypeerd door een uitgesproken kweldruk en een grondwatertafel die het jaar rond net onder tot boven het maaiveld staat. Bovendien is op enkele plaatsen van de vallei de eigenlijke beekloop niet meer in het landschap te herkennen, De beek stroomt oppervlakkig doorheen het broekbos gedurende ten minste het winterhalfjaar. In het zomerhalfjaar voeren meerdere ondiepe sloten water af.

---

¹¹ Veen is een grondsoort bestaande uit verkoolde plantensoorten. Wanneer resten van planten, struiken en bomen in een nat, zuurstofarm milieu terecht komen, vindt nauwelijks afbraak door bacteriën of schimmels plaats. Er ontstaat een overmaat aan organische resten, die zich ophopen en tot veen kunnen accumuleren. Bij verkolen ontstaat bruinkool en later steenkool.

¹² Deel van de aardrijkskunde, nl. leer van de zeeën, rivieren, meren enz.

¹³ Kennis van het vloeibare water in de aarde, inzake de stand en de stromingen van het grondwater en van de samenstelling.

De vallei van de Zeverenbeek is tussen de cuesta¹⁴ (asymmetrische helling) van Tielt en het zandig Leie- Schelde interfluvium gelegen. De beekvallei is opgevuld met zandlemig materiaal. De beek maakt deel uit van het Leiebekken. Ze mondt uit in het Schipdonkkanaal.

5. MENSELIJKE ACTIVITEITEN IN EN ROND DE ZEVERENBEEK

Eeuwenlang woonden en werkten er mensen in en rondom de vallei. Door ondermeer de (landbouw)economische ontwikkelingen en industriële evoluties werd deze traditionele band verbroken en geraakten de huidige moderne bewoners wat vervreemd van dit unieke en nu hier en daar bijna ondoordringbaar geworden moeras, dat ogenschijnlijk geen enkele functie meer heeft.

5.1. Eerste bewoning aan de rand van de vallei

De eerste bewoners hebben zich vermoedelijk als geïsoleerde landbouwersfamilies gevestigd aan weerszijden van de vallei. De families deden op de ontgonnen kouters zelf aan akkerbouw. De kouters werden reeds ontgonnen in de 11de en 12de eeuw. Voordien lagen de kouters nog onder loofbos en waren relictten van grotere wouden.

Stelselmatig ontgon de mens deze laatste bosrestanten en zette ze om tot vruchtbare akkers. Er ontstonden eigendomsstructuren. Keuterboertjes hadden kleine percelen, terwijl de zgn. grote blokkouters in handen waren van grootgrondbezitters die doorgaans de leiding namen van de ontginningen (grote boeren, adel, abdijen).¹⁵ In de 15de eeuw kende Zeveren een vijftien-

---

¹⁴ Met cuesta wordt binnen de structurele geologie of aardkunde een asymmetrische berg of heuvel bedoeld; de helling naar de ene zijde toe is steiler dan de helling 180 graden daarop. Een cuesta ontstaat geomorfologisch doordat de gesteentelagen parallel aan de bedding anders eroderen dan die loodrecht daarop.

¹⁵ Sofie Moeykens die een thesis maakte over de eigendomsstructuren in het Zeveren van de 18de en de 19de eeuw vond het opvallend hoe weinig grote percelen van meer dan 5 ha Zeveren telde. Bijna 490 percelen waren in 1853 geen halve ha groot. Grote families werken versnippering in de hand. Maar ook al in 1661 was de gemiddelde oppervlakte met 0,9 ha zeer klein.

tal grote landbouwbedrijven, maar in de 19de eeuw bleven er daar maar vijf van over.

Pas geleidelijk aan ontstond er een parochievorming (het dorp Zeveren) en vormden zich een reeks omliggende gehuchten: Westmeerskant, Kauwenhoek, Westkouter, Leeuwkenshoek, Hoendervelden, Oostmeerskant, Oost-Kouter. Maar de dorpsbewoners bleven doorgaans dicht bij de Zeverenbeek. De nabijheid van water was om heel wat redenen belangrijk, al was het maar om bluswater bij de hand te hebben, mocht er brand uitbreken in de houten woningen. Veel belangrijker voor de toenmalige landbouwvoering was de onmiddellijke nabijheid van hooilanden en gemene weiden waarop de inwoners hun dieren gemeenschappelijk inschaarden. Vruchtbare hooilanden bepaalden mee de rijkdom van de toenmalige boerderijtjes omdat dit de ontwikkeling van een veestapel garandeerde.

Het is dan ook niet toevallig dat heel wat nog bestaande woningen, hoeven en hoevetjes die zich vlakbij de vallei bevinden - zo blijkt uit oude documenten - minstens enkele eeuwen teruggaan in de tijd. Prachtige huisjes in de Kerkstraat en Lange Meerskant zijn hiervan het bewijs en hebben daarom minstens een lokale erfgoedwaarde.

Net zoals elders bleven de families eeuwenlang op hun dorp wonen. In 1856 waren de 22 meest voorkomende familienamen: Baele, Blancke, Claeys, Coussement, De Decker, Dhuyvetter, De Keyser, De Vos, De Wever, De Vreese, Heyerick, Janssens, Mestdagh, Parmentier, Rogge, Snauwaert, Strobbe, Van Acker, Van Hoe, Van Laeken, Vermeulen, Verplaetse. Opvallend veel inwoners van Zeveren hebben nog steeds één van deze familienamen.

5.2. Akkerbouw

Reeds in de vroege middeleeuwen waren er talrijke pogingen om de toen nog woeste gronden op de kouters in cultuur te brengen. Niet alleen de lokale boerengemeenschap deed inspanningen. Vooral voor de grootgrondbezitters, zoals adel en abdijen, was er veel aan gelegen om de gronden vruchtbaar te maken. Door de sterke bevolkingsaan groei (zeker in de 16de eeuw) nam de druk vanuit steden en grotere dorpen altijd maar toe om de akkerbouw uit te breiden.

Zicht op de hoeve Verwilst vanop de blekerij met hooioppers op de voorgrond. (Foto Joris Vanhee)

In Zeveren is akkerbouw en meersvorming mogelijk eerst ontstaan aan de Izegemstraat, een belangrijke handelsweg en bedevaartsweg in de middeleeuwen vlakbij de Zeverenbeek. Bepaalde percelen kwamen loodrecht op de straat te liggen. De akkerbouwpercelen werden omzoomd met hagen of grachten om vooral roofdieren weg en het vee binnen te houden. Meer vierkantige percelen werden bulken genoemd en die waren vooral op de kouterruggen gelegen.

Enkele hoevetjes die aan de rand van de broeken staan hebben kernen die minstens tot de 18^e eeuw kunnen opklimmen, maar hebben voornamelijk een 19^e-eeuws uitzicht.

5.3. Veeteelt

Werd er op de kouters dus aan akkerbouw gedaan, uit het vee graasde in de lagergelegen weiden en kon drinken van de beek of de vele poelen. Dit was logisch want op de kouter was de bodemstructuur beter en droger, dankzij de afwatering in de richting van de beek. Het vee graasde eerst op woeste en gemeenschappelijke gronden en nadien probeerde men er gedraineerde maar nog overstroomde meersen van te maken zoals we die in Oost- en West-Vlaanderen kennen langs grote rivieren en beken. Een zeer belangrijk kenmerk van in cultuur gebrachte meersen is het doorgaans geraffineerde slotenstelsel waarmee de waterhuishouding in bepaalde gevallen vrij nauwkeurig en voorspelbaar kon beheerd worden. Of dit in de middeleeuwen ook het geval was in de Zeverenbeekvallei is nog niet aangetoond.

Klassiek in Vlaanderen was dat het vee 's avonds naar het dorpscentrum werd gedreven waar het op een dries (doorgaans driehoekige ruimte)¹⁶ in het dorp werd verzameld. De dries werd afgezoomd door bomen en heggen. Hoe groter de dries hoe groter de veestapel was en hoe rijker een gemeenschap was. In Zeveren ging het dan ook vermoedelijk om een vrij kleine veestapel, die doorgaans niet alleen uit koeien maar ook uit schapen bestond.

Net als elders in de provincie ontstond en groeide het dorp rond deze dries, waar in de directe omgeving eveneens akkers in cultuur werden gebracht.

---

¹⁶ Bevond zich in Zeveren ongeveer op de plaats waar nu – vlakbij het kerkhof - een parking werd voorzien.

Vanuit het dorp vertrokken verschillende voetwegels of zgn. kerkwegels, waarlangs zelfs nu nog veldkapelletjes bewaard zijn gebleven (Kerkkouter).

De eerste wolbewerking gebeurde op de dries zelfs, maar de eigenlijke lakennijverheid bestond in de middeleeuwen in het naburige Deinze (zie ook hierna onder Blekerij).

Door het graven van greppels probeerden de landbouwfamilies in hun dras-sige meersen het waterpeil te beheersen en daardoor bruikbaar te maken voor de veeteelt en het hooien. Dit systeem van greppels is nog zeer zichtbaar in de beschermde Blekerij, vlakbij de Zeverenbeek aan de Aaltersesteenweg.

5.4. Blekerij

De meersen vlak bij de Aaltersesteenweg worden in de volksmond nog steeds blekerij genoemd. Dit verwijst inderdaad naar een oud gebruik. Benamingen zoals de 'bleekerie' en de 'meersch gheheten de bleekerij' werden respectievelijk aangetroffen in 1508 en 1522. De weversgilden van Deinze lieten hun lijnwaad er wassen en bleken. Hiervoor gebruikte men water uit de talrijke slotjes. Bleken is het lichter maken, het bleek maken, te bleek leggen, ontkleuren,... van allerlei stoffen.¹⁷

Op de derde Pinksteren is het nog steeds kermis in Zeveren. Tot het einde van de 17de eeuw kwamen de Deinse wevers op dat ogenblik in processie naar Zeveren. Mogelijk heeft de term 'Zeveren slunse' te maken met dat gebeuren.

---

¹⁷ Bleken van lijnwaad was een delicate operatie: het vereiste veel kundigheid, waarvoor twee methodes bekend waren. De oudste methode was die van het natuurlijk bleken op de weide, met behulp van potas en melk. Hieraan werd tot in de loop van de 19e eeuw de voorkeur gegeven omdat het resultaat "onfeilbaar" was. Het had evenwel een nadeel: het kon slechts gedurende een gedeelte van het jaar gebeuren, want de wintermaanden waren hiervoor uitgesloten.

5.5. Bosbouw

Op de Ferrariskaart (1775) zien we dat de bossen zich eerder bevinden op de droge ruggen, de huidige open kouters, ten noorden en ten zuiden van de Zeverenbeek. In de beekvallei waren er moerassen en hooiweiden.

Op de topografische kaart van 1862 zien we dat in deze toestand verandering is gekomen. De Broeken, bestaande uit elzenbossen en ruigtekruidenvegetaties, zijn reeds ver/bebost, een toestand die tot nu onveranderd bleef. De Blekerij bleef grotendeels uit graslanden bestaan. Dankzij de begreeping konden deze gehooïd worden. De bospercelen op de ruggen werden doorheen de eeuwen verder in akkerland omgezet tot alle bos verdween op deze ruggen. Het landschapsbeeld is nu dus al ruim 150 jaar het omgekeerde als wat het was tot in de 18de eeuw. Men noemt dit een landschapsinversie.

Voor een meer gedetailleerde beschrijving verwijzen we naar hoofdstuk 6.

5.6. Turfsteken in de veengrond

De bodem van de vallei van de Zeverenbeek omvat na een kleine alluviale grondlaag verschillende meters veengrond. Deze veengrond is typisch voor moerasgebieden en ontstond gespreid over duizenden jaren door het niet helemaal vergaan van de planten, precies omdat de grond er zo drassig en bijna zuurstofloos is. Men kan het goed merken als men op een stuk veen springt. Men voelt de grond als het ware veren onder de voeten, alsof je over een dikke matras stapt. Veen heeft een soort sponswerking, het houdt grondwater vast. Er komt ook veel water uit als je het uitknijpt. Veengronden hebben een typische geur.

Reeds in de vroege middeleeuwen ontdekten men dat in moeras- en veengronden de halfvergane planten een soort grondstof opleverde m.n. turf die als brandstof kon worden gebruikt. De turf werd uitgespit met een houten spitspade en te drogen gelegd op een legakker.

Turf werd door particulieren gebruikt, maar de diepere dus oudere lagen waren ook bruikbaar als brandstof in de industriële productie, m.n. steenbakkerijen, kalkovens, ververijen, bierbrouwerijen,...

Rekeninge bewijst et reliqua die mit den desen doet
ende schreftelyck overgeeft philippus van ooteghem
pachter van de seer eerw^{de} heeren vroelt deken ende
Capittel van Ste Bauff binnen de parochie van Zeveren
gecommitteert bij den seer Eerw^{den} heere administrateur
tot het ontfanghen dirigieren ende administreren de venditien
ende vercoopinghen by hem gedaen van den turf in de
broucken van het selve pachthof tot Zeveren gesteken
sedert den 24 julij 1770 dit in yonden schellingen grooster

Uittreksel van stuk B3324 (archief Sint-Baafsabdij) bevattende de rekeningen van openbare turfverkopingen op het pachthof van Zeveren. Ze werden opgetekend door Philippus van Ooteghem in de periode 1770-1779. Deze man was rendant, maar ook pachter van het hof. Een referentie uit dit stuk levert overduidelijk bewijs van veenwinning: 'ende verkopingen van den turf in de broucken van het selve pachthof tot Zeveren gesteken sedert den 24 juli 1770'. Er waren op dit hof 'venditien' (openbare verkopingen) en de opbrengst is telkens genoteerd 'ter somme van'.

(Foto Xavier Coppens)

Er zijn aanwijzingen dat er zeker in 19de eeuw, maar wellicht nog vroeger, aan de Zeverenbeek turf werd gestoken door de plaatselijke bevolking.¹⁸ Wellicht kwam men daarvoor eveneens uit het naburige Deinze. Turfputten zoals de Moerputten zijn nog relictten van deze bedrijvigheid. Het ging vermoedelijk echter om relatief kleinschalige veenwinningen in vergelijking met sommige andere plaatsen in Vlaanderen. De periodes (en plaatsen) waar er veen werd gezocht en ontgonnen, waren eveneens het gevolg van de groeiende honger naar brandstoffen vanuit steden, grote dorpen en economische ontwikkelingen van een regio.

We¹⁹ raadpleegden inventarissen van Maurits Gysseling van het archief St.-Baafs en Bisdom Gent tot eind 1801 en deden een eerste verkennend onderzoek in het Rijksarchief. Er werden in de documenten inderdaad sporen van turfwinning gevonden.

De relevante stukken in het archief van de St.-Baafsabdij en bisdom Gent zijn genummerd van 3952 tot 4115 en refereren aan de periode 1571 tot 31 juli 1752. Deze stukken zijn allemaal rekeningen van het *aerarium*²⁰ en ze werden opgetekend door de rendanten (ontvangers).

De vroegste archiefstukken werden al gecontroleerd (1571-1573), maar nergens vonden we daarin aanwijzingen van turfwinning. De stukken uit de periode 1573-1752 werden door ons nog niet gecontroleerd en dus kan er nog niks worden besloten over details van turfwinning in Zeveren. Afgaande op Gysseling (1997) mag echter besloten worden dat in de periode 1571-1752 turfwinning plaatsvond in Zeveren. Die tuig werd openbaar verkocht op het pachthof van Zeveren (zie hoger). Nader onderzoek van de stukken kan hiervan nog de details opleveren.

---

¹⁸ In sommige Europese landen is turf nog een belangrijke brandstof, die nu vaak met vrij moderne middelen wordt ontgonnen. Een typisch voorbeeld in Ierland, waar vooral in de meer geïsoleerde streken en op eilanden nog turf wordt gebruikt.

¹⁹ Het onderzoek werd uitgevoerd door Xavier Coppens.

²⁰ Het Aerarium was een kas die in hoofdzaak gespijst werd uit boomverkopen, maar ook uit verkoop van turf gestoken te Zeveren, en uit een rente op het goed Sainte-Marguerite te Wattrelos.

Stuk B3436/3 bevat volgens Gysseling (1997) de metingen en schattingen van het pachthof te Zeveren en *'daarmee gaande landerijen'* uit de periode 1559-1672. Toch vonden we in het stuk een opmeting uit 1441 waarin vermeld werd dat de hofstede van Zeveren ondermeer bestond uit *'meirsch, broucken, bilck of bulcken en (saey)land'*. We vonden eveneens opmetingen van het pachthof van Zeveren uit 1551, 1598 en 1635 waarin telkens ook de *'broucken'* staan vermeld. We vonden hierin geen aanwijzingen van turfwinningen.

Stuk B3324 bevat de rekeningen van openbare turfverkopen op het pachthof van Zeveren. Ze werden opgetekend door Philippus van Ooteghem in de periode 1770-1779. Deze man was rendant, maar ook pachter van het hof. Een referentie uit dit stuk levert overduidelijk bewijs van veenwinning: *'ende verkopen van den turf in de broucken van het selve pachthof tot Zeveren gesteken sinds den 24 juli 1770'*. Er waren op dit hof *'venditien'* (openbare verkopen) en de opbrengst is telkens genoteerd *'ter somme van'*.

Stuk K9850 bevat de rekeningen van openbare turfverkopen op het pachthof te Zeveren die opgetekend werden door rendant Cesar Louis Josephus Verhulst in de periode 1783-1790.

In een rekening van 10 september 1783 werd vermeld *'... ter causen den ontvank bij hem genomen (gewonnen) van twee dufferente (verschillende) venditien (verkopen) van mersch turf (veen uit de meersen) bij hem gehouden (bewaard) op d'hofstede gebruikt bij Philippus van Ootegem binnen de parochie van Zeveren'*.

Op 10 juli 1788 werd een rekening gemaakt van twee verschillende openbare verkopen van *'mersch turf'* ditmaal gewonnen en bewaard door Jacobus van Ootegem op het hof. Ook op 15 oktober 1789 en 6 oktober 1790 werden rekeningen gemaakt van openbare verkopen van turf gewonnen in de broeken en verkocht op het pachthof van Zeveren.

Stuk K9851 is een rekening van 25 februari 1791 die de opbrengst van de openbare boomverkopen op het pachthof van Zeveren bevat en opgetekend werd door Cesar Louis Josephus Verhulst. Hij maakte deze rekening naar de hogere orde over op 20 december 1791. Op de hofstede van Jacobus van Ootegem was er op 25 februari 1791 een openbare verkoop van *'afgekapt eekenplantsoen op de hofstede'*. Er waren meerdere verkopen van

'17 koopen'. Er werd ondermeer genoteerd '*plantsoenen bij hem uit ter hand gekocht*'.

Visserij

In 1830 leverden de waterlopen karper, snoek, paling en zeelt op.

Zwemmen

De moerputten in Zeveren zijn enkele natuurlijk vijvers in de buurt van de Kerkstraat. Er werd ons verteld dat de plaatselijke jeugd vroeger ging zwemmen in deze waterputten.

Arbeiders voeren beheerswerken uit in de Zeverenbeek anno 1911.
(Foto Denis Pieters)

6. NATUURWAARDE

De erkenning van de vallei van de Zeverenbeek als natuureservaat en in het bijzonder de Europese bescherming via de Europese Habitatrichtlijn, opende de weg voor een betere wetenschappelijke studie van het gebied.

Hoewel het onderzoek nog maar enkele jaren bezig is en de resultaten vaak fragmentarisch zijn, vinden we het belangrijk om een stand van zaken te geven. Het onderzoek (en beheer) gebeurt door de reeds vermelde werkgroep en wetenschappelijke instellingen.

Voor een bondige en globale analyse en beschrijving van het landschap (bodem, geologie, reliëf) verwijzen we naar het vorige hoofdstuk.

Hierna volgt een beknopte beschrijving van onderzoeken van enerzijds het elzenzegge-elzenbroek en anderzijds het vogelkers-essenbos, beide zijn types elzenbroekbos.

6.1. Bos aan het Kauwe

Elzenzegge-elzenbroek

Coppens en Vandevoorde (2002) onderzochten de beekbegeleidende bossen bij het gehucht Kauwe op basis van in plantenopnamen aangetroffen diagnostische taxa, rode lijstsoorten, doel- en oudbossoorten. Ook de synecologie²¹ en enkele standplaatsfactoren, de historiek van het grondgebruik over de periode 1775-2001 en tenslotte het (historische) en actuele beheer van de bosbestanden werden beschreven.

In Vlaanderen zijn de elzenbroekbossen gekenmerkt als de minst oude bossen, nl. bossen die sinds gemiddeld 50 jaar het bodemgebruik 'bos' kennen en daarvoor veelal grasland waren.

---

²¹ synecologie: het karakteriseren van levensgemeenschappen en de factoren die ze beïnvloeden.

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (Ferrariskaart, ca. 1775) zijn de in hun studie onderzochte opnamevlakken nog ingetekend als moerassige (hoogstwaarschijnlijk gehooide) graslanden.

Enkele stukken liggen sinds halverwege de 19de eeuw (Van der Maelenkaart, ca. 1848-1852) ononderbroken onder bos. De dichtst bij de vallei gelegen houtkanten en bomenrijen waren gesitueerd langs de Kauwestraat en op de steilranden van de vallei.

Pas vanaf de Tweede Wereldoorlog werden die lineaire landschapselementen meer en meer structureel aangetast en dus geroid. Dit betekent dat hoogstwaarschijnlijk verschillende (oud bos)planten minstens ongeveer 150 jaar de tijd hadden om te migreren langs die knotbomen, bomenrijen en (doorn)hagen. Omdat de bodem toen beslist heel wat schraler was, konden oud bosplanten ook 'ontsnappen' uit de houtkanten en bosjes waardoor zij minstens tijdelijk ook voorkwamen in graslanden. Het is immers niet vreemd om bosanemoon of slanke sleutelbloem ook aan te treffen buiten bossen op matig voedselrijke gronden. Van de bosanemoon is echter bekend dat haar huidige vindplaatsen eerder relictten zijn van wat ooit bos was. Deze plant verspreidt zich immers bijzonder moeilijk en zeer traag uit zaden. Slanke sleutelbloem vestigt zich tamelijk gemakkelijk in graslanden, op voorwaarde dat de bodem niet te voedselrijk is.

De plaats waar bij de Kauwe momenteel nog goed ontwikkeld zwarte beselzenbroekbos voorkomt, is iets later dan de andere percelen in de vallei bebost of spontaan verbost. Voor het eerst op de kaart van het Militair Cartografisch Instituut in 1862 staan de percelen vlakbij de Kauwestraat als bos aangegeven. Sinds die tijd liggen de percelen ononderbroken onder bos.

Op kaartmateriaal valt moeilijk na te gaan in welke periode de bosbestanden besingeld en dus gedraineerd werden. Vermoedelijk was de aanleg van bos op singels een gevolg van eerdere turfontginning.

Bos in Zeveren fungeerde tot in het recente verleden als hakhout

Van de bosbedrijfsvorm (bosbeheersvorm) kan worden gezegd dat hij in het verleden meer dan waarschijnlijk steeds zuiver hakhout is geweest. Dat valt af te leiden uit de niet onaardige grondonttrek van sommige hak-

houtstoven.²² Alle bestanden liggen op sinds lange tijd niet meer onderhouden singels. Vermoedelijk gaat het dan ook om 19de-eeuwse uitveningen die erna bebost werden of spontaan verbosten. Verbossing op natte gronden kan op minder dan 10 jaar plaats vinden, een proces dat ook nu in de vallei voortgaat.

In de meeste bestanden te Kauwe is de exploitatie van het hakhout al jaren gestaakt en treffen we dus doorgeschoten hakhout aan.

De tendens tot omvorming naar hooghout is in Vlaanderen ingezet vanaf de Tweede Wereldoorlog en dat is niet anders geweest voor de hakhoutbosjes in de vallei van de Leie en haar zijbeken zoals de Zeverenbeek.

De redenen hiervoor zijn genoegzaam bekend. Slechte bereikbaarheid van de bestanden, geringe houtopbrengst ten opzichte van hoge arbeidsinspanning bij de houtoogst en beperkte commerciële verhandelbaarheid (vraag naar hout als brandstof) zijn de voornaamste factoren van het verdwijnen van dit typisch beheer. De laatste houwen werden voor persoonlijk gebruik zo'n tien jaar geleden nog afgezet door de kleinere bouseigenaren, vooral daar waar de bereikbaarheid nog het grootst was (ter hoogte van de Kauwestraat en het opgehoogd tracé van de waterleiding).

Het huidige beheer in de bossen van 'Natuurpunt vzw' is momenteel 'nietsdoen'.

Recente inzichten in de noodzaak van het verder zetten van hakhoutbeheer met het doel een verhoging van de natuurwaarde te bekomen, wijzen erop dat deze exploitatievorm niet wezenlijk bijdraagt tot de instandhouding van bepaalde voorjaarsflora.

Vele factoren zijn immers mee bepalend (duur van verwaarlozing, aanwezige soorten en hun diasporen²³, vermesting en verdroging,...) voor de instandhouding en de ontwikkeling van voorjaarsflora. De kenmerkende en zeldzame mosvegetatie kan aanvankelijk wel teruglopen bij het staken van

---

²² 'Hakhoutstoven' zijn bomen die om de 15 tot 20 jaar afgeknot worden tot op de grond. De takken schieten dan steeds in een wijdere kring terug.

²³ Deel van een plant dat zich passief kan verplaatsen (bv. via de wind) en daardoor vermeningvuldiging mogelijk maakt.

hakhout, ze neemt echter weer toe in de aftakelingsfase van het bosbestand wanneer het kronendak opnieuw opent door het afsterven van bomen. Licht op de bodem spreiden in tijd en ruimte is essentieel voor tapijten van voorjaarsbloeiërs. Dat kappen leidt tot een verhoging van de diversiteit aan vogels staat buiten kijf. Dit had een reden kunnen zijn voor de beherende natuurvereniging om toch te kiezen voor het verderzetten van kappen. De bereikbaarheid van de percelen en de mate van verwaarlozing van het hakhout deden hierover echter anders beslissen.

Wind speelt in dit bos een grote rol. Windworp van bomen bij stormen is een natuurlijk en spontaan proces. Hierdoor worden meestal kleine openingen in het kronendak geslagen. Bomen kunnen onder andere hierdoor niet altijd hun maximale hoogte (ca. 30 m) bereiken. De geschatte hoogte van de bomen in het opnamevlak bedraagt 12-15 m. Ook de draagkracht van de uiterst natte en slappe bodem maakt dat bomen niet hun maximale hoogte bereiken. Stromend oppervlaktewater speelt ook een belangrijke rol bij processen van ontworteling van zwaardere hakhoutstoven. De grootste open plekken zijn dan ook logischerwijze gesitueerd onmiddellijk langs de overstromende beek. Open plekken kunnen door deze dynamiek en door de weelderige groei van dominerende moerasplanten lang blijven bestaan of herkenbaar blijven in het broekbos. Waar wortelkuiten na hun val verticaal kwamen te staan, zijn soms zuidgeëxposeerde broedbiotopen voor de nog frequent voorkomende ijsvogel ontstaan. De hierdoor ontstane kuilen functioneren ook als bijzondere voortplantingsbiotopen voor vissen en amfibieën. Kortom, de veelheid aan spontane processen zorgt in de bossen voor het behoud van de biologische diversiteit. Het beheer door mensen is dus strikt genomen niet nodig om de soortenrijkdom te houden, ingrijpen heeft slechts een tijdelijke invloed. Omdat er in Vlaanderen haast geen natuurbos aanwezig is, koos de natuurvereniging voor deze beheersvorm; bewust dus voor niets doen en wetenschappelijk opvolgen hoe de successie verder gaat.

Het actuele bosrandenbeheer gebeurt door aangelande landbouwers en beperkt zich tot het sporadisch afzetten van bomen, het knotten van enkele wilgen en het maaien onder de afsluiting die het bos scheidt van grasland. Dit is duidelijk niet het optimale natuurbeheer dat zou kunnen bestaan uit cyclisch kappen (om de 5-10 jaar) van stoven en hoogstammige bomen en struiken in de (zuidelijke) bosrand, aangevuld met een cyclisch maaibeheer

(om de 3-4 jaar) van de zoom. Het beperkt plaatsen van enkele losse stapels stamhout of hopen maaisel wordt over het algemeen genomen als een positieve maatregel ervaren, onder meer voor fauna (egel, muizen, bunzing,...). Deze suggestie voor kleine maaisel- of houthopen gaat slechts op voor de niet of slechts sporadisch overstroomde gronden.

Vogelkers-essenbos

Historiek van het grondgebruik (1775-2001)

De bestanden van dit vegetatietype zijn pas op de Vander Maelen-kaart (1848-1852) als bos aangegeven. Voor die periode betroffen het minstens tijdelijk moerassige graslanden. Het bosareaal en de bosranden bleven er tot op heden stabiel.

Veel meer nog dan hogerop werd beschreven onder het elzenzegge-elzenbroek, kan hier de theorie van migratie van (oud) bosplanten langs en uit naburige houtkanten, bomenrijen, ruigten én - veel vroeger nog - extensief beheerde hooilanden in verband gebracht worden met het voorkomen van enkele typische soorten oud bosplanten. Bovendien valt het op dat de standplaats als een relatief smal lint langs de uiterst natte broekbossen ligt. Hierdoor wordt het in oppervlakte beperkt voorkomen van tapijtvormende voorjaarsbloeiërs, zoals wilde hyacint, bosanemoon of grote muur, maar ook boszegge mogelijks verklaard! Slechts smalle beboste linten die in de tijd stabiel bleven én bovendien een geschikte standplaats zijn voor die soorten, lieten toe dat er zich hier een Vogelkers-Essenbos ontwikkelde. Spontane bosuitbreiding, eventueel onder invloed van begrazing, kan daarom extra ontwikkelings- en uitbreidingskansen geven aan dit bostype. Een andere mogelijke verklaring voor de vaststelling dat hier behoorlijk wat oud-bosplanten voorkomen en de gemeenschappen vrij volledig zijn, kan liggen in het feit dat vóór 1775 reeds bos aanwezig was op de beschouwde percelen. Deze theorie is echter nog niet geverifieerd.

Historisch en actueel beheer

Bij de Kauwestraat wordt het vogelkers-essenbos sinds enkele decennia niet meer beheerd. Het betreft een doorgeschoten en besingeld hakhout waarin in het verleden plaatselijk heel beperkt Canadapopulier werd inge-

plant. Ze doen het er bijzonder slecht en de canadabomen hebben sterk te lijden onder windval op de uiterst natte bodems. De uitstekende kruinen van de populieren vangen immers het meeste wind. Het is in dergelijke omstandigheden bijzonder moeilijk om deze bomen nog te kunnen vellen voor commerciële houtoogst. Er zou bij exploitatie veel schade worden gedaan aan de bodem en zijn kwetsbare flora.

Opvallend voor de bestanden bij de Kauwe is het voorkomen van verschillende oude hakhoutstoven van grauwe abeel. Vooral de forse stoven wijzen er volgens landschapsexpert Guido Tack op dat deze ingeburgerde boomsoort reeds vroeger (sinds de 16^e eeuw) en omwille van zijn houtkwaliteit werd ingebracht in nagenoeg heel Vlaanderen. Ook in de Zeverenbeekvallei werd deze soort vroeger dus aangeplant. Deze bomen worden wetenschappelijk opgevolgd door het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek. Men neemt er stekken van en kweekt er van verder met het doel de boomsoort elders in Vlaanderen terug te introduceren en dus te behouden omwille van zijn kwaliteiten.

Enkele bosranden hebben te lijden onder de afwezigheid van (natuur)beheer. Enkele knotbomen worden niet meer onderhouden en lokaal bezondigen aanpalende bewoners zich al eens aan sluikstorten wat meteen merkbare gevolgen heeft voor de bijzonder waardevolle vegetatie. Stikstofminnende storingssoorten zoals zevenblad of grote brandnetel kunnen dan minstens tijdelijk de overhand nemen in de kruidlaag. Het storten van groenafval verrijkt de bodem zeer snel.

6.2. De Blekerij en Kerkstraat

De huidige rijkdom van de Blekerij is te danken aan het agrarische beheer als hooiland met nabegrazing gedurende eeuwen, maar ook aan de bijzondere omstandigheden van ondergrond (veen op geringe diepte) en kalkrijke kwel. Dit natte hooiland herbergt nog alle typische soorten zoals grote rateelaar, echte koekoeksbloem, brede orchis, bosbies, gewone waterbies, dotterbloem....

Het huidige natuurbeheer, want landbouwers verlieten deze natte percelen, bestaat uit hooien en (na)beweiding. In de toekomst zullen de afwateringsgrachten in fasen ook ondiep geruimd worden zodat het oorspronkelijke landschap met zijn waterhoudende sloten hersteld wordt. Ook in de Kerkstraat zal het beheer voort uit hooien en begrazen bestaan. Er wordt

niet meer gemest en er worden geen pesticiden gebruikt tegen kruiden. Op die manier zullen zich waarschijnlijk vrij snel een aantal typische hooilandsoorten opnieuw kunnen vestigen. Door de overstromingen kunnen veel soorten die zich via water verspreiden snel opnieuw verspreiden. Grote ratelaar is hiervan in de vallei wellicht het beste voorbeeld.

6.3. Schave

Door een extensieve begrazing (met weinig dieren) biedt het perceel een zeer gevarieerde indruk met enerzijds kort begraasde delen en anderzijds ook delen waar ruigtekruiden zoals echte valeriaan en koninginnekruid of moerasspirea soms hoog opschieten. Ook hier is de plantenrijkdom zeer groot en getypeerd door soorten zoals brede orchis, rietorchis, waterkruiskruid, brongras...

Het Schave wordt in de winter bezocht door relatief grote aantallen watervogels zoals smient, slobbeend, watersnip, kraakeend... Een aantal zeldzamere soorten broedt er ook al eens.

6.4. Beheersdoelstellingen van het natuurgebied

Het beheerplan van het erkende natuureservaat (Natuurpunt vzw) voorziet in een aantal specifieke doelstellingen.

Op landschapsniveau

Voor het behoud van het landschap werden onderstaande doelen opgenomen in het beheerplan. We sommen ze puntsgewijs op.

- Het huidige nog halfgesloten landschap (cfr. ankerplaats) met zijn halfnatuurlijke broekbossen en overgangen naar de open beakkerde kouters bewaren.

Voldoende en permanente aandacht schenken aan geomorfologie en hydrografie, (land)bouwkundig erfgoed, nederzettingen en archeologie, elementen en patronen van landgebruik (verwijzing naar fiche Anker ID A40019):

- landbouwwoningen (erfgoed), hoogstamboomgaarden;
- kavelpatronen en ontginningen (19de-eeuwse ontvening in moerputten, slotenpatroon van de Blekerij, singels en slotenpatroon van de broekbossen,...);

- kleine landschapselementen, in het bijzonder als markering op de steilranden van de vallei.
- Een gedeperceleerd (minder perceelsgrenzen met prikkeldraad) halfnatuurlijk landschap ontwikkelen in een (kalkrijk) kwelgevoed beekdal op veen en klei.
Via een gericht natuurbeheer wordt een natuurdoeltype gerealiseerd in een matig dynamisch ecosysteem. Dit landschap is gekenmerkt door een groot aandeel van (uiterst) natte broekbossen, drogere en slechts sporadisch overstroomde valleibossen (voorjaarsbloeiërs), een groot aandeel van permanente hooilanden en graasweiden (oa. Blekerij) en ruigtevegetaties, interne en externe bosranden en kortgrazige open plekken.
  - de dynamiek gaat uit van (winterse) overstromingen en kleinschalige windworp in de bossen;
  - abiotisch²⁴ sturende processen zijn ondermeer grond- en oppervlaktewaterstromingen, bodemsamenstelling en veensubstraat;
  - biotische processen zijn (seizoens- of jaarrond) begrazing met runderen.

Op vegetatieniveau en doelsoorten

Voor de natuurlijke vegetaties van de beekvallei werden eveneens doelen geformuleerd. Enkele daarvan worden hieronder ook puntsgewijs opgesomd.

- Behoud en uitbreiding van biologisch waardevolle (broek- en vallei)bossen.
- Behoud en ontwikkeling van biologisch waardevolle graslanden, voedselrijke ruigten, zeggenvegetaties, rietland en open (stromend) water.
- Aandacht voor bijzondere soorten.
- Aandacht voor streekeigen bomen en struiken.

In de vallei en op de steilranden, die de overgang vormen naar de open kouters, komt autochtoon en streekeigen materiaal voor van enkele bomen en struiken. Er zal hiernaar in de toekomst voldoende aandacht gaan bij inventarisaties en desgewenst kunnen zaden of stekken worden geoogst door Natuurpunt vzw, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek of het Agent-

---

²⁴ Niet-levend, zonder leven.

Zicht op de bloemrijke graslanden in het Beschermd Landschap van de Blekerij vlakbij de dorpskern.
(Vildaphoto, Yves Adams)

De kleine steenuil bewoont holtes van oude knotbomen in het kleinschalige landschap. (Vildaphoto, Yves Adams)

Een nieuwsgierige vossenwelp gaat voor het eerst op verkenning. (Vildaphoto, Yves Adams)

De beschermde watersnippen zijn tijdens de trek- en overwinteringsperiode trouwe bezoekers van ondiepe plasjes en drassige graslanden in de Zeverenbeekvallei. Het is echter een erg zeldzame broedvogel in gans Vlaanderen. Wie het geluk heeft om hun baltsvluchten in de late lente te ontdekken, zal ongetwijfeld vol verwondering staan. (Vildaphoto, Yves Adams)

De Zevenbeekvallei is bekend omwille van haar orchideeënrijke graslanden die in Vlaanderen erg schaars zijn geworden. Elk voorjaar geven deze graslanden hun fraai kleurenpallet prijs. (Vildphoto, Yves Adams)

De kleine zomertaling is een erg schuwe bewoner van zeer natte terreinen. In het natuurreservaat zijn er nog af en toe tot broedpogingen. (Vildphoto, Yves Adams)

579

Slobeend (Vildaphoto, Yves Adams)

Ijsvogel (Vildafoto, Yves Adams)

De natte graslanden tussen de Blekerij en de Moerputten in Zeveren zijn zowel botanisch als landschappelijk erg fraai ontwikkeld. De natuurvereniging organiseert hier het beheer van haar eigendommen in samenwerking met landbouwers. (Vildaphoto, Yves Adams)

Het beekbegeleitend landschap is op Schave soms heel idyllisch. Latemse schilders hebben het echter nooit ontdekt. De beek en haar oevers zijn nog zeer structuurrijk, wat ten goede komt aan de typische flora en fauna. (Vildaphoto, Yves Adams)

583

Tussen de Kerkstraat en het zandwegelke van Deinzekouter toont de beekvallei zich op haar fraaist. Unieke ruigtevegetaties herbergen er zeldzaam geworden planten en broedvogels. (Vildaphoto, Yves Adams)

(Vildaphoto, Yves Adams)

585

(Vildaphoto, Yves Adams)

schap voor Natuur en Bos. Dit materiaal kan verder opgekweekt worden om het later ter plaatse of elders terug uit te planten. Hierdoor wordt het behoud van de oorspronkelijke genen voor die soorten verzekerd.

Het bosareaal in de Leievallei en haar zijlopen tussen Kortrijk en Gent is dramatisch laag. Het beekdal van de Zeverenbeek herbergt een belangrijke genetische pool aan ondermeer broekbossoorten. De vallei heeft daarom een betekenisvolle rol als refugium en is een bron voor kolonisatie van soorten. Een optimale kennis van inheemse en regionaal karakteristieke soorten is nodig om bosuitbreiding in omliggende valleien wetenschappelijk te onderbouwen (regionale beschrijvende fyto-sociologie²⁵).

Totnogtoe is één houtkant onderzocht op het Schave en de resultaten zijn hoopgevend. Er werden oude doorgeschoten stoven aangetroffen van gewone es, hulst, éénstijlige meidoorn, hazelaar, zomereik en beuk. Te Kauwe wordt de populatie grauwe abeel opgevolgd.

7. BESCHRIJVING VAN EEN AANTAL DEELGEBIEDEN

7.1. Beschrijving van de zone tussen Kaleshoek/Tieltsesteenweg en Izegemstraat

De eerste valleizone start aan de Aaltersesteenweg/Vinktstraat en wordt aan weerskanten begrensd door de Kaleshoek (en verder de Tieltsesteenweg) en de Izegemstraat. We bekijken hier vooral het stratenpatroon, samen met een aantal huizen en gebouwen.

Aaltersesteenweg/Vinktstraat

Vanop de drukke Aaltersesteenweg heeft men een zeer mooi zicht op de Blekerij en de Broekbossen. Links loopt de Zeverenbeek. Aquafin deed in 2005 een aantal werken (collector en pompstation) die de waterkwaliteit sterk moeten verbeteren.

---

²⁵ Samenleven van planten.

Café 'De Sportwereld'

Achter ons ligt café De Sportwereld, één van de weinige duivenlokalen in Deinze. De familie Heyerick verhuisde in 1974 naar dit café. Voordien baatten ze 'In de Maan'²⁶ uit dat iets verder was gevestigd, in de Sint-Amandustraat.

Hoeve

Rechts ziet men een voormalige oude hoeve (Vinktstraat 1) met een aantal losstaande bestanddelen. De hoeve is aangeduid op het landboek van Zeveren (1761). Het erf is omhaagd met een fraai ijzeren hek en gietijzeren zuiltjes, naar verluidt afkomstig van de Gentse gevangenis.

De hoeve werd verschillende malen gerenoveerd. Het woonhuis is het oudste gedeelte en dateert uit de 18de eeuw. De schuur dateert uit het midden van de 19de eeuw. Rechts van de hoeve loopt een pad in de richting van de Broeken.

Kaleshoek

De Kaleshoek bevindt zich al op het grondgebied van Deinze en is zeker het vermelden waard, omdat de straat gedurende ongeveer een kilometer de zuidelijke begrenzing vormt van de Zeverenbeekvallei. De weg bevindt zich op een kouter. Vroeger werden de wegen in de buurt van een rivier of een beek bijna altijd op of op de rand van de kouter aangelegd, omdat zich daar de bewoning bevond en omdat bij overstroming de weg intact bleef. Deze weg garandeerde een vlotte bereikbaarheid van de koutergronden en de graslanden in de beekvallei. Het was in feite een exploitatie- en verbindingsweg.

Toponymist Jan Luyssaert deelde ons mee dat het woord *kales* een oud Vlaams toponiem is dat we nog terugvinden op een aantal plaatsen en dat we herkennen in Calais. De oorspronkelijke betekenis is steile oever. Het is aannemelijk om hierbij te denken aan de Zeverenbeek. In ieder geval bevindt de straat Kaleshoek zich enkele meters hoger dan de vallei van de

---

²⁶ Ook in Vinkt was er vroeger een herberg 'De Maan'.

Zeverenbeek. *Kales* komt op tientallen plaatsen voor in Vlaanderen. Luysaert verwijst hierbij naar het werk van K. De Flou. Een eensluitende verklaring voor dit toponiem werd nog niet gevonden.

Izegemstraat

De Izegemstraat²⁷ (vroeger 'Izegemse Heirwegh') is de noordelijke aflijning van de Zeverenbeekvallei en bevindt zich op de rand van de kouter. Het is zeker dat het om een zeer oude middeleeuwse weg gaat.

Beperkte archeologische vondsten doen sommige historici vermoeden dat de Izegemstraat die vroeger heel Zeveren doorkruiste - ook het deel dat nu Processiestraat en Kouterstraat is - zelfs een voormalige Romeinse weg (heirweg) zou zijn. Een grootschaliger en gedetailleerd onderzoek zoals in de vallei van de Kale (Merendree) zou meer duidelijkheid kunnen geven.

De verschillende kapelletjes geven al een indicatie dat het een bedevaartsweg was, terwijl de vele cafeetjes die er tot voor kort waren eerder wezen op een handelsfunctie. De Izegemstraat was vroeger beide. Het was na de Romeinse periode ook in de middeleeuwen een stuk van één van de belangrijkste wegen in Vlaanderen en gaf een verbinding tussen Antwerpen en Ieper. Men sprak toen van de Antwerpse Boterweg, wat verwijst naar de handelsfunctie.

De Izegemstraat verloor haar functie nagenoeg volledig toen parallel met de straat de Tieltseseenweg werd aangelegd (18de eeuw).

Kapel aan Broeklos²⁸ en de Lange Meerskant

We overlopen even de hele weg, waarbij we starten aan de Vinktstraat. Oorspronkelijk was er slechts een sporadische bewoning, maar vanaf de

---

²⁷ Heemkundige Luc Goeminne meent dat de weg werd genoemd naar de prinsen van Izegem, een adellijke familie die ook hier gronden had. Maar mogelijk is het gewoon een degradatie van de weg Antwerpen-Ieper tot weg naar Izegem.

²⁸ Een los is een voetweg, als uitweg tussen twee percelen.

jaren zeventig vooral werd er heel wat bijgebouwd. Rechts werden ook een kantine, parking en twee voetbalvelden aangelegd (Zeveren Sportief). In de jaren negentig is er nog een bijkomende wijk, de Blekerij, gerealiseerd. Voorbij deze nieuwe wijk aan de linkerkant bevindt zich een kapelletje in baksteen, dat dateert uit de negentiende eeuw.

Een dreefje (Broeklos) loopt tot aan het bos waar zich een met de Zeverenbeek parallel lopend weggetje bevindt, m.n. de Lange Meerskant.

Romeins brandrestgraf

Archeologen vermoeden dat er in de omgeving van de Zeverenbeek en de Izegemstraat heel wat potentiële vondsten kunnen worden gedaan.

Een indicatie daarvan was de vondst van een brandrestgraf, ter gelegenheid van de verkaveling van enkele weiden tussen de Blekerij en de Izegemstraat. Verbranding van lijken was een ritueel in de Romeinse periode. Het was vooral in zwang bij Germaanse volkeren. Nadien zou het christendom crematie verbieden. Vlakbij werd nog een vondst gedaan uit het nog vroegere ijzertijdperk (450-400 v.C.).

Café '(In) Half Wege'

Dit café had als uithangbord 'In Half Wege', zijnde een duidelijke verwijzing naar de helft van de afstand van de Kauwe naar de Steenweg. De bewoner tussen 1900 en 1949 was Gentiel Heyerick die op die plaats eveneens een kleine boerderij met hoogstamboomgaard uitbaatte.²⁹ Er was tijdens WO II een kleine clandestiene maalderij in onder gebracht.

Café 'In den (Groenen) Akker'

De woning aan de linkerkant, nu huisnummer 27, is een beetje symbolisch voor een aantal huisjes in Zeveren die soms vrij ver in de geschiedenis teruggaan.

---

²⁹ Voor wie van de kleine anekdotes houdt: Gentiel Heyerick werd noskedie genoemd wegens zijn vloekje '*noskedie pour l'amour de djie*'.

Er is al een vermelding in 1764 als herberg 'In de Groenen Akker'. Deze naam bestond alvast nog in 1891 maar in 1905 was het 'In den Akker'. Het huis werd in 1934 afgebroken en heropgebouwd. Tot in 1964 bleef het café, maar nadien werd het een kruidenierswinkel.

Wijk Kauwe

De Kauwestraat had vroeger als naam 'Leijstraete' en verbond Vinkt met 'Westaerde', ooit een loskade aan de Leie, nu een romantisch café.

Zowel de Kauwestraat als de Izegemstraat waren belangrijke wegen. Het is dan ook logisch dat zich een klein gehucht vormde rond het kruispunt ervan met verschillende cafés. Reizigers verplaatsten zich vroeger vaak te voet of met het paard en hadden dan ook meer nood aan herbergen en afspanningen die op hun route veelvuldig voorkwamen. Het gehucht behoorde niet tot de heerlijkheid van Zeveren maar vormde een eigen 'heerlijkchede van Leijstraete'.

Café '(In de) Kauw' (Cauw)' of 'De grote Cauwe'

Een eerste vermelding werd reeds aangetroffen in 1779 als zich bevindende schuin tegenover de Spaanse kauwe en van Zeveren komende, rechts op de hoek van het kruispunt van de Kauwestraat met de Izegemstraat. De herberg stopte met tappen in 1946.

Café 'De Spaanse Kauwe' of 'De oude Kauwe'

Vermoedelijk was de 'Spaensche Cauwe' één van de oudste herbergen van de streek. Tijdens een registratie van herbergen in 1779 schreef men '*van immemoriaelen tijde herberge gheweest*'. Het woord *Spaensche* verwijst naar de Spaanse periode en dat is bij ons vooral de zestiende eeuw.

Café 'De Zandberg'

Waar zich nu het huisnummer drie bevindt was er zeker tot 1911 een herberg met als naam 'De Zandberg'. Nadien werd het een tijdlang een kruidenierswinkel. Langs de Zeverenbeek en Vondelbeek zijn enkele restanten te vinden van zand- of zavelwinningen (bouwnijverheid).

Kapel aan het Gellingstraatje

Vorbij het gehucht de Kauwe bevindt zich aan de rechterkant aan de splitsing het Gellingstraatje. Het Gellingstraatje was in de 18de eeuw 'd'herbaine van Thielt'. Het kapelletje dateert uit het midden van de 19de eeuw. Er is een voorpuntgevel met spitsboogvormige deuropening.

7.2. Zone Kerkstraat³⁰ met Moerputten

Leeuwstraat (vroeger deel van de Izegemse Heirweg)

De Leeuwstraat is een langgerekte straat in Zeveren die start aan de Vinktstraat, het dorpsplein passeert en tot aan de Wierookstraat loopt. De straat werd genoemd naar café 'Het Leeuwke'. De herberg werd uitgebaat tot 1977 en is nu een particuliere woning (nr. 28) waar huisarts Eric Snauwaert woont. 'Het Leeuwke' was een oude herberg, waarvan al een beschrijving werd gevonden in een registratie van herbergen door de overheid in 1719.

Schandpaal³¹ op het dorpsplein

Op het dorpsplein in Zeveren staat een replica van een schandpaal. De schandpaal is een paal waar vroeger (zeker tot aan de Franse Revolutie) mensen werden aan vastgebonden en te kijk gezet. Het ging doorgaans om kleinere vergrijpen: het verkopen van bedorven waren, diefstal, stroperij op de grond van de dorpsheer...

In de middeleeuwen bestond er maar een beperkt centraal rechtssysteem. Elk dorp of heerlijkheid organiseerde dat zelf. In principe had de graaf of baron die baas was over een dorp of heerlijkheid daar zelf het recht toe, maar hij liet de kleinere rechtspraak over aan zijn baljuw en de vierschaar. De baljuw was een ambtenaar die tegelijk als een soort politieman opereer-

---

³⁰ Vroegere straatnaam was Korte Meerskant.

³¹ De authentieke schandpaal of wat daar nog van overbleef werd overgebracht naar de afdeling volkskunde van het Museum van Deinze en Leiestreek.

de maar ook aanklager was. Hij verdedigde de belangen van de adellijke dorpsheer.

Het recht zelf werd dus gesproken door een zgn. vierschaar. Hiermee werd zowel de zitting zelf bedoeld als de plaats waar het gebeurde, meestal onder een boom of in de buurt van een herberg. De vierschaar telde vier banken: één voor de benadeelde, één voor de te veroordelen persoon, één voor de baljuw en één voor de schepenen (meestel enkele belangrijke landbouwers).

De vierschaar van de heerlijkheid Zeveren bevond zich volgens het landboek Zeveren van 1661 aan de overkant van café 'Het Leeuwke' in de huidige Leeuwstraat.

Het is niet helemaal duidelijk of de schandpaal in Zeveren die is van de heerlijkheid Zeveren zelf of die van de heerlijkheid Leystraete (De Kauwe). Dit laatste is alvast de mening van heemkundige Gilbert Van Steenkiste.

Herberg 'Raepenburgh', vroegere gemeentehuis en brouwerij

Op de plaats waar zich nu de woning Leeuwstraat nr. 11 bevindt, stond tot 1800 het café 'Gemeentehuis' annex brouwerij. De oude herberg 'Raepenburgh' was ongetwijfeld één van de oudste zoniet de oudste herberg in Zeveren. Vermoedelijk was het een afspanning waar ook de paarden even konden rusten. Ze lag strategisch op de Izegemse Heirwegh en de weg van Deinze naar Brugge (Aaltersesteenweg). Het is niet zo duidelijk wanneer de herberg verdween.

Café 'Het Gemeentehuis'

Het gemeentehuis werd rond 1800 overgebracht naar de Sint-Amandusstraat nr. 2 waar vroeger de herberg-bakkerij De Roo lag. Deze laatste verdween in de jaren zeventig van de vorige eeuw.

De vroegere gemeentesecretaris Yvan Vandenbrande vertelde dat alles wat met de gemeente Zeveren had te maken gebeurde in een klein kamertje van café 'Het Gemeentehuis'. Het was zowel bureau van de gemeentesecretaris als van de veldwachter.

Er stond één houten kast (soort kleerkast) waar alle documenten in werden

bewaard. De kamer had hoop en al een oppervlakte van twintig vierkante meter. Het archief werd bewaard op de zolder van het café en vormde een paradijs voor de muizen. Gelukkig werden heel wat stukken op tijd overgebracht naar het Rijksarchief te Gent.

Werkelijk alles gebeurde er: werklozencontrole, huwelijken, vergaderingen van de gemeenteraad en het college, de commissie van openbare onderstand of C.O.O. (voorloper van het O.C.M.W.). Na de fusie met Deinze en Petegem in 1971 was het uit met de autonomie van Zeveren. Dit betekende meteen het einde van café 'Het Gemeentehuis'.

Café 'De Reisduif'

Eén van de twee nog bestaande herbergen in Zeveren. Oudere benamingen waren 'Estaminet' en 'Hoetjes', vermoedelijk een verwijzing naar de toenmalige uitbater Peter Van Hoe. De familie van Hoe baat al sinds de 19de eeuw de herberg uit. Denise Van Hoe (herbergierster) en Noé Cornelis (veehandelaar) wonen er nog steeds.

Kerk

De oudste vermelding van een kerk in Zeveren dateert van de 14de eeuw. De Sint-Amanduskerk³² werd gebouwd door de Gentse Sint-Baafsabdij in opdracht van de Gentse kastelein Rogier. De bouwvallig geworden kerk werd gesloopt in 1864 wat de historici De Potter en Broeckaert toen het volgende deed zeggen: *'Naar het eenstemmig oordeel der oudheidkenners, en de wijze hoe zij gebouwd was, behoorde zij in allen gevallen tot eenen der eerste Christene tempels van Vlaanderen, en daarom alleen is het te*

---

³² Volgens de legende is Sint-Amandus in Zeveren geweest en was het onder zijn impuls dat in de 7de eeuw al een houten kerkje werd gebouwd dat toen zijn naam droeg. Amandus heeft volgens bepaalde bronnen wel degelijk in de Leiestreek gepredikt en verplaatste zich langs de weinige toen bestaande wegen. Mogelijk bestond de Izegemstraat toen al. Mocht dat allemaal kloppen dan is Zeveren één van de oudste nederzettingen van de streek. In ieder geval stichtte Amandus de Sint-Baafs- en Sint-Pietersabdijen in Gent. Deze abdijen hadden veel bezittingen in de omgeving van Deinze.

bejammeren, dat dit gebouw, zoo er wezenlijk noodzakelijkheid bestond het door eene nieuwe kerk te vervangen, niet als een staal van den bouwtrant onzer voorouder is bewaard gebleven'.

De huidige kerk kwam er in 1861-1862 en is een niet al te mooi bakstenen gebouw, hoewel het torentje, dat na het opblazen ervan in 1918 werd herbouwd, van op afstand lieflijk overkomt.

Aan weerszijden van de kerkmuur bevinden zich vier staties die het leven van Sint-Amandus voorstellen.

Amandus stichtte heel wat kloosters en kerken en was actief in de Schelde- en Leievallei. Mogelijk lag hij ook aan de basis van het kerkje in Zeveren dat zijn naam draagt. Amandus werd aangeropen tegen reuma, verlamming, jicht, koorts, stuipen, huidandoeningen, epilepsie, dierziekten. Er was vroeger een bedevaart naar Zeveren op 6 februari, de feestdag van de heilige. Deze praktijk is echter volledig verdwenen.

Het barokinterieur omvat enkele interessante stukken. Het orgel - gebouwd in 1843 door de firma Loret-Vermeersch uit Sint-Niklaas - werd beschermd in 1980. Het orgel is echter in slechte staat en wordt niet meer bespeeld.

Kerkhof

De kerk is gelegen midden van een deels met bakstenen en deels met betonplaten ommuurd kerkhof, met toegang tussen vierkante bakstenen pijlers. Het funerair erfgoed van het kerkhof in Zeveren omvat o.a. twee grafzerken van de Deinse beeldhouwer Antoon Van Parijs. Het betreft de zerk Edmond Bruneel, onderwijzer en lokaal politicus (1929) en de iets oudere zerk van Camiel Martens (1923).

Pastorie

De pastorie is ten zuiden van de kerk gelegen. Het betreft een dubbelhuis van 1751 daterend met een ruime, beplante tuin, van het kerkhof afgesloten d.m.v. een gekalkte tuinmuur en een poortje. Het pand werd in 2000 verkocht door de stad. In 2004 werd de pastorie geklasseerd als beschermd monument. De eigenaars hebben het gebouw schitterend gerestaureerd.

Kerkstraat

Achterzijde kasteelhoeve

De wandelaars in de Kerkstraat zien links de achterzijde van de zgn. kasteelhoeve of oud kasteel. Er is een spoor dat teruggaat tot 6 maart 1187 als 'goed 't Severin'. Dit goed werd toen door de eigenaar Rogier, kastelein van Gent, geschonken aan de priorij van Papinglo, met als voorwaarde dat er een altaar (lees kerk) zou komen in het dorp en de pastoor alle dagen een mis zou opdragen voor het zielenheil van Roger en zijn vrouw Margaretha.

Dit goed werd nog belangrijker toen het werd verenigd met een ander goed in de omgeving, nl. de 'heerlijkheid ter Meersch' of 'ter Vaalt'. Dit goed was op dat ogenblik een heerlijkheid die afhankelijk was van de Oudburg Gent³³. In 1562 was dit goed in beslag genomen door Filips II, koning van Spanje. Mogelijk waren protestantse sympathieën van de eigenaar de aanleiding. In 1577 verkocht de koning het domein. De nieuwe eigenaar, een zekere Pieter van Bevere kreeg zowel het 'goed 't Severin' als het 'goed ter Meersch' of 'ter Vaalt' in handen. Er ontstond op die manier een echte dorpsheerlijkheid. De eigenaar kon o.a. recht spreken, vandaar bijv. een schandpaal.

De kasteelhoeve werd de zetel van deze heerlijkheid, die in 1655 tot baronie werd verheven en in handen kwam van de heren van Meulebeke, de familie De Beer.

In een openbare verkoop van 1773 werd het goed gekocht door Filip-Jan-Maurits de Heems-Patijn, kolonel in het Oostenrijkse leger. De oude kern van de hoeve werd in 1786 grondig aangepast en/of vernieuwd. Haaks achter het woonhuis staan de koetshuizen, die ook helemaal verbouwd werden.

De landadel kwam verzwakt uit de Franse periode. De heerlijke rechten werden vanaf 1792 afgeschaft. Het betekende ook het einde voor de macht en de invloed van de familie de Heems-Patijn. Deze familie verliet Zeveren in het begin van de 19de eeuw, totaal berooid.

---

³³ Soort middeleeuwse provincie, lag dicht bij het Gravensteen.

In de 19e eeuw was het goed dat toen amper één ha groot was en fungeerde als een lustverblijf, ³⁴ in handen van de familie Cornelis, die eveneens aanpassingswerken deed.

Het 'oud kasteel' werd in 1913 gekocht door de familie Verwilst die er nog steeds woont en het geheel omvormde tot een hoeve met woonhuis.

Woning en Atelier kunstschilder Juul Claeys (°1930-+2002)

Het hoevetje in de Kerkstraat nummer elf werd bewoond door de kunstschilder Juul Claeys, geboren in Gottem (1930) en overleden in 2002.

Juul slaagde erin na de oorlogsjaren twee grote jeugddromen te realiseren: piloot en schilder worden. Hij vloog de hele wereld rond met militaire vrachtvliegtuigen en hield daarover een dagboek bij.

Zijn loopbaan als schilder startte officieel toen hij, op aandringen van koningin Fabiola tijdens haar bezoek aan Japan in 1964, begon met een opleiding aan de kunstacademies van Gent en Deinze.

In 1973 werd hij op vraag van de bekende kunstschilder Roger Raveel diens opvolger als leraar aan de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten te Deinze. Hij werkte samen met Raveel aan enkele grotere projecten en stelde zelf tentoon in binnen- en buitenland.

Ook in Gottem kon men bij de organisatie van de Vlasfeesten altijd op zijn medewerking rekenen.

---

³⁴ Een lustverblijf was doorgaans niet de woonplaats van de adellijke of de rijke familie. Het was een kasteel of kasteelhoeve die enkel in de zomer een tijdlang werd bewoond of gebruikt ter gelegenheid van ondermeer jachtpartijen.

Moerputten en legende verzonken kasteel

Moerputten

De Kerkstraat loopt in een L-vorm rond de kerk, maar loopt dood aan het begin van de Moerputten. Het gaat om een stelsel van drie vijvers in de volksmond drie gebroedersvijvers genoemd, die een grote aantrekkingskracht uitoefenen op watervogels die er vrij ongestoord kunnen verblijven.

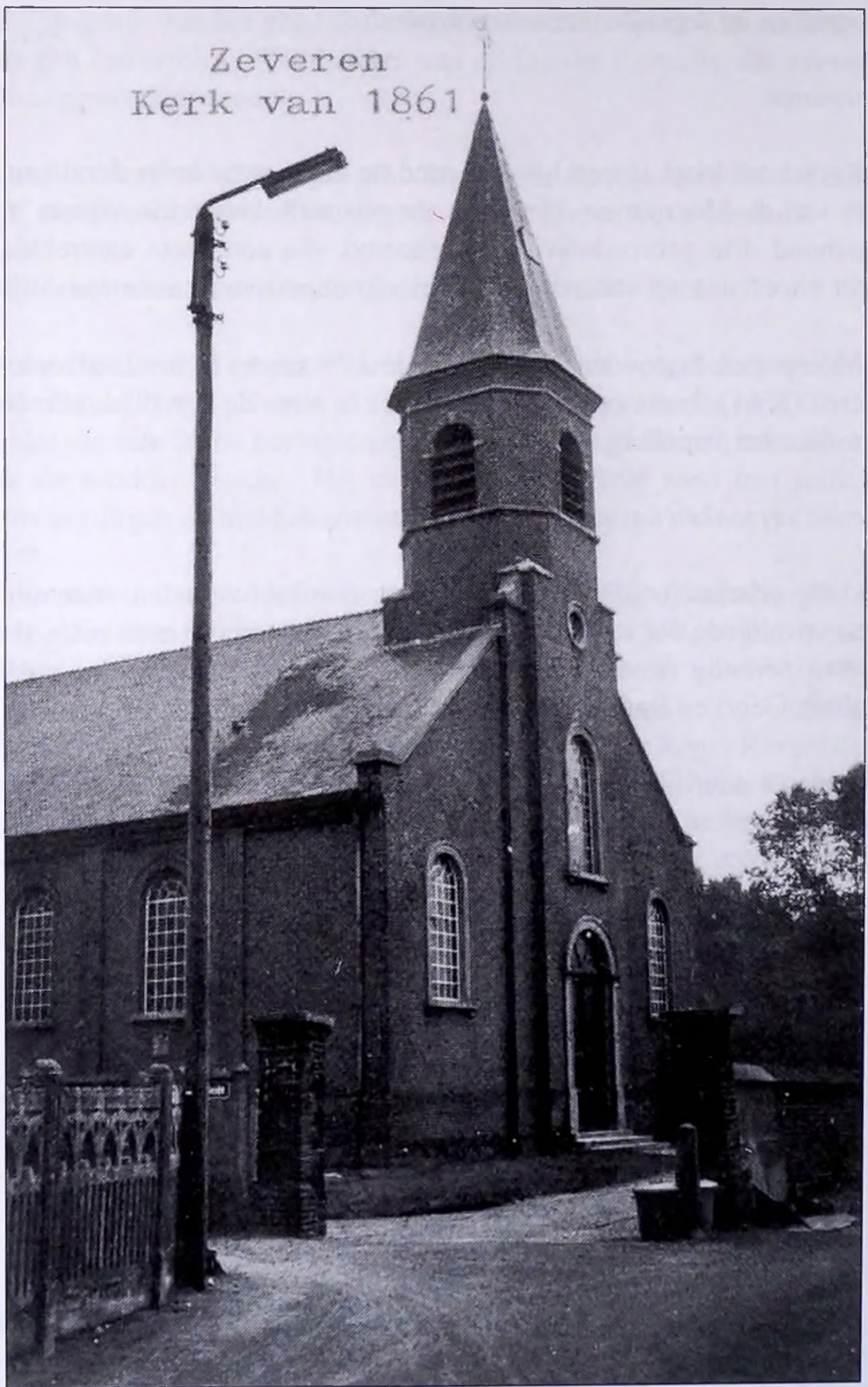
De Moerputten bestonden nog niet in de 17de eeuw. In het landboek van Zeveren (1661) waren op die plaats weiden te zien. Ze zijn bijna zeker ontstaan door het jarenlang steken van turf.

Legende verzonken kasteel

Rond die geheimzinnige Moerputten hangen enkele verhalen, waarvan het meest opvallende dat van een verzonken kasteel is. In die mate zelfs, dat in de jaren zeventig twee Deinzenaars, m.n. Geert Van Doorne (nu stadsarcheoloog Gent) en Raf Walgraeve, de zaak grondig hebben onderzocht.

Er werden natuurlijk geen sporen gevonden want het gebied is te moerassig om een kasteel te bouwen. Toch werden in Zeveren verwijzingen teruggevonden van een verdwenen kasteel of motte (zie bij Schave).

Kerk Zeveren anno 1950. (Verzameling Denis Pieters)

De schandpaal is het symbool van het rechtssysteem zoals het in voege was tot begin 19de eeuw. Booswichten werden er te kijk gezet voor de lokale bevolking en konden door hen worden beschimpt.
(Foto Stefaan De Groot)

Sint-Amanduskapel in de Sint-Amandusstraat.
(Foto Joris Vanhee)

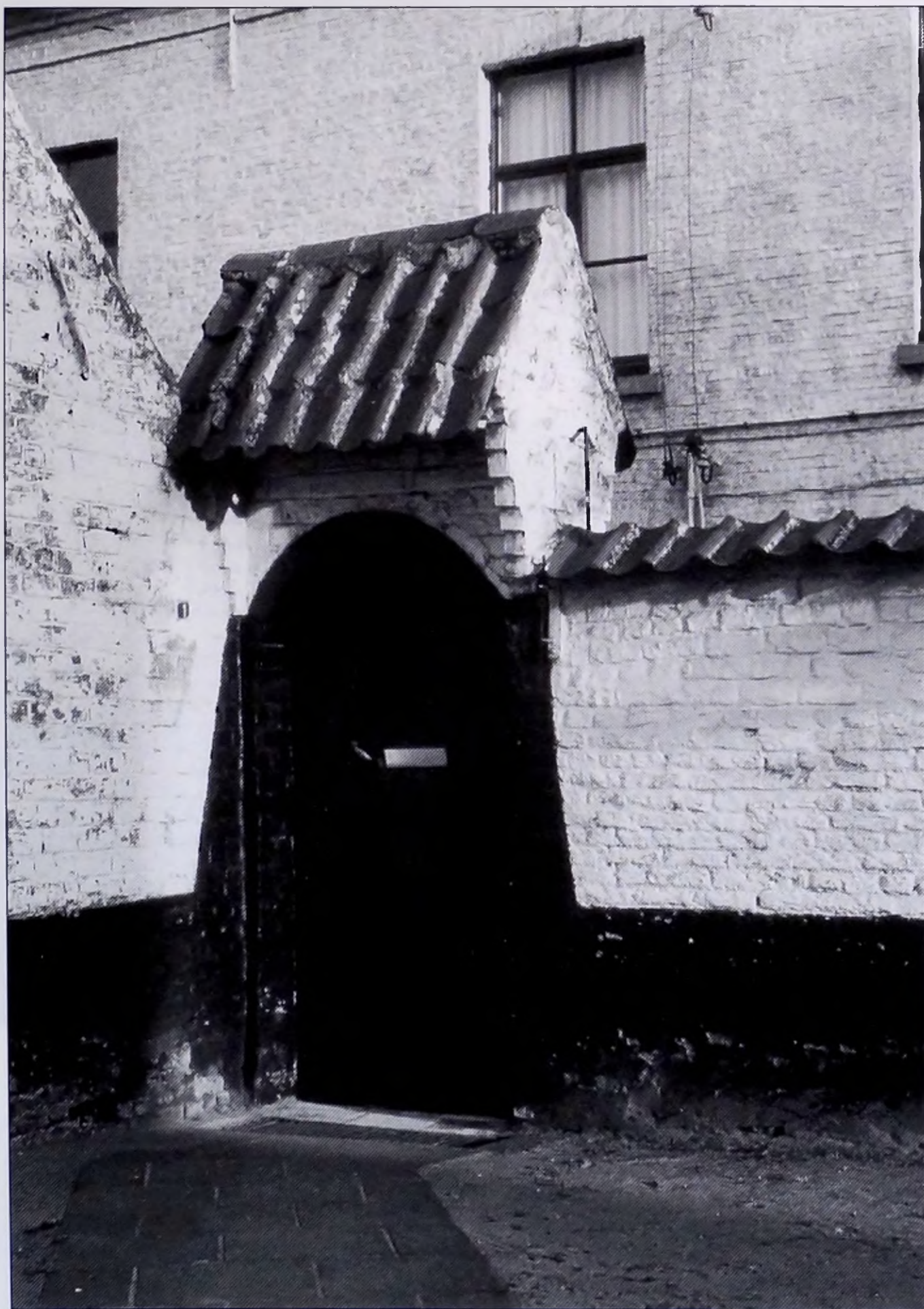
Geklasseerd orgel in de Sint-Amanduskerk. (Foto Joris Vanhee)

De grafsteen van Edmond Bruyneel, een onderwijzer en burgemeester van Zeveren, werd ontworpen door de Deinse beeldhouwer Antoon Van Parijs.
(Foto Stefaan De Groot)

Pittoresk poortje dat toegang gaf vanuit de pastorie naar de kerk.
(Foto Joris Vanhee)

De pastorie dateert uit de 18de eeuw en werd de jongste jaren zorgvuldig gerestaureerd. Het pand werd in 2004 geklasseerd.
(Foto Stefaan De Groot)

De kasteelhoeve gezien vanuit de Kerkstraat, waar nu de familie Verwilst woont, was ooit de zetel van de dorpsheerlijkheid van Zeveren.
(Foto Stefaan De Grootte)

Kleine hoeve in de Kerkstraat, waar de kunstschilder Jules Claeys woonde en zijn atelier had. (Foto Joris Vanhee)

De Izegemstraat was vroeger een onderdeel van een belangrijke handels- en bedevaartweg. Heeft dit 19-eeuwse kapelletje daar mee te maken? Het bevindt zich in de Izegemstraat richting Wontergem, aan de kruising met het Gellingstraatje. Op de achtergrond zien we de strook bos die zich vlakbij de Zeverenbeek bevindt.
(Foto Joris Vanhee)

7.3. Zone Schave

Naamsverklaring Schave

Na de doortocht aan de Moerputten kruist de Zeverenbeek het Schave. De vroegere benaming was Wierookstraat. De straat begint in de Oude Brugsepoortstraat in Deinze.

Er zijn verschillende verklaringen voor de naam Schave, die door Frans Hollevoet e.a. werden verzameld in 'Als straten gaan... praten' een boek over de betekenis van straten, uitgegeven door de Roede van Tielt (2005).³⁵

Wij beperken ons hier tot de verklaring die ons werd meegedeeld door Luc Van Durme, die erop wijst dat er geen eenduidigheid bestaat. De naam Schave gaat volgens hem terug op een Middelnederlands woord *schage* (met een omwisseling van de *g* met de *v*; dit verschijnsel is in de historische taalkunde genoegzaam bekend). De plaatsnaam komt ook voor te Ouwegem, waar beide vormen in de bronnen bewaard zijn. Middelnederlands *schage* betekende 'bosje van kreupelhout'.

Daarop doorbomend kan het kreupelhout gezien de bodemomstandigheden tweërlei geweest zijn, een wilgenstruweel of een elzenbroekbos. Omdat er in Schave aan de valleisteilrand veel grondwater uittreedt en dikke veenpakketten in de bodem zitten, waren dit percelen die landbouwkundig moeilijk in gebruik konden worden genomen, ze waren te nat om ze te kunnen hooien of er dieren op te kunnen plaatsen, men prefereerde dus de betere gronden in cultuur te brengen. Waarschijnlijk was dit dus een langgerekt

---

³⁵ Volgens Maurits Gysseling gaat het om hogergelegen grond. De auteur vond verwante benamingen in o.a. het Noors, Deens en Fries. Volgens Herman Maes werd het woord gebruikt voor een bosje riet, stro of hooi ook voor kreupelhout, voor een bosje kreupelhout aan de rand van het veld. Martin Van Haesebroeck oppert dat de naam aanvankelijk werd gebruikt voor een langwerpige stuk land in de vorm van een schaaf, en werd de naam naderhand gebruikt om gans de wijk aan te duiden. Of is schave een variant van 'schage', dat verwant is met het Engelse shwaw, 'a small wood', vraagt Vanhaesebroeck zich nog af. Dit laatste zou dan weer kunnen verwijzen naar het voornoemde bosje kreupelhout.

bosje aan de natte valleirand, terwijl de rest van de valleigronden wel in cultuur was gebracht als hooiland en gemene weiden.

Nu komen op Schave grote pollen van pluimzegge voor, dat is een verlandingsindicator die vaak samengaat met verbossing en dus ook in broekbossen voorkomt. Het leuke aan die pollen is dat ze heel hoog zijn. Elke ecooloog weet dan dat deze pollen heel oud kunnen zijn, enkele decennia zelfs. Als je nu ziet hoe snel wilgen en zwarte elzen zich vestigen in natte omstandigheden, is het niet verwonderlijk dat er in natte valleien zoals deze her en der kreupelhout moet geweest zijn wanneer een perceel eens een periode extensief of zelfs niet beheerd werd. Gelijkaardige vaststellingen deden we ook op andere percelen die in natuurbeheer zijn.

Motte

Een verzonken kasteel in de Moerputten is iets dat we mogen bijzetten bij de dorpslegenden. Maar uit historisch onderzoek is gebleken dat er wel degelijk een kasteel of motte zou hebben gestaan rechts van de Schavestraat en vrij dicht bij de Zeverenbeek (meer bepaald ten noordoosten van de vroegere stedelijke vuilnisbelt). Het zou kunnen gaan over het 'goed ter Vaalt' of 'Ter Meersch' (zie hoger). De legende van het verzonken kasteel wordt nu aan de vlakbij gelegen Moerputten gekoppeld. In vogelvlucht betreft het maar enkele honderden meters. Het gaat om de plaats waar de stad eerder een huisvuilstort van heeft gemaakt, grenzend aan de Schavestraat.

Het landboek van 1661 beschrijft de oude versterking als volgt:

'Mevrouw van Zeveren, daude mote palende daeranne rondomme haersel-fte gronden, groot met tdreefken daeranne streckkende 406 R'.

Een *motte* of *mote* is een kunstmatige ophoging van de grond omringd door een watergracht, waarop een versterkte woning of woontoren (donjon) stond. Het woord kan ook de versterking zelf aanduiden, die gewoonlijk het uitzicht had van een toren met verscheidene verdiepingen.³⁶

---

³⁶ Voor bijkomende info over mottes, zie DE DECKER, S., *Over elfenheuvels en kabouterbergen. Een overzicht van de bewaarde mottekastelen in de provincie Oost-Vlaanderen*, Gent, 2002.

Mottes waren zeer talrijk in onze streken wegens de geringe kosten die hun aanleg vergde en omwille van hun grote efficiëntie. Het waren de facto meestal plattelandswoningen die werden versterkt. Een motte was meestal gekenmerkt door een naburig neerhof en een omwalde heuvel die belangrijk was in de verdediging van de site.

Zoals de meeste versterkingen van dit type, lag onze motte in Zeveren aan de grens van de meersen en de kouter. Om de ringgracht met water gevuld te kunnen houden moest hij aangelegd worden in de lage, natte meersgronden die bevoeid werden door de Oude Kaandelbeek. De toegang tot de motte (met dreef) bevond zich aan de kant van de open kouter waarover de wegen liepen (Kouterstraat en Schave).

De meeste mottes verdwenen samen met het verdwijnen van de feodaliteit en de vrees voor de Noormannen. Ook de motte in de buurt van Schave werd afgegraven.

8. POËZIE OVER DE ZEVERENBEEKVALLEI DOOR MARTIN CARRETTE

Martin Carrette is een gedreven literatuurlijfhebber die op zoek is naar een eigen stem om zich creatief te uiten. Op die zoektocht experimenteert hij, niet zonder succes overigens, met verschillende genres zoals korte verhalen, poëzie, toneel en journalistiek. Zijn ontluikend talent werd al een paar keer bekroond.

Martin werd geboren in Deinze op 13 februari 1952 in Zeveren in een kroostrijk gezin. Hij werd licentiaat in de Germaanse Filologie (Nederlands-Engels) aan de Gentse universiteit en is leraar Nederlands-Engels aan het Sint-Hendriks- en Zusters Maricoleninstituut in Deinze. Hij is gehuwd en vader van een zoon en drie dochters. Volgens eigen zeggen is hij al zijn hele leven met literatuur bezig als lezer, en pas de laatste tien jaren zelf beginnen te oefenen met verschillende genres.

Hij publiceerde eerst her en der losse stukken die meer en meer werden opgemerkt, waardoor hem ondertussen een reeks bekroningen te beurt vielen:

- tweede Prijs Kortverhalenwedstrijd Cultuurraad Stad Deinze in 2001 met het verhaal Ha!;
- laureaat Basiel De Craeneprijs voor Poëzie op de Vlaamse Poëziedagen van Merendree in 2001;
- laureaat Poëzieprijs Merendree in 2007.

In 2006 publiceerde hij zijn eerste dichtbundel 'Boswording' bij Uitgeverij Berghmans (Antwerpen/Rotterdam).

In de inleiding schrijft Luc Coorevits (Behoud de begeerte vzw) en één van zijn oud-leerlingen:

'Martin Carrette treedt met zijn debuutbundel 'Boswording' als een klassieke dichter op de voorgrond. Niet alleen opent de strak gecomponeerde bundel met twaalf sonnetten, tal van reis-liefdes- en natuurgedichten verwijzen, weliswaar zonder enige vorm van epigonisme, naar het werk van De Coninck, Van Wilderode of Claus'.

Martin heeft altijd vlakbij de vallei van de Zeverenbeek gewoond en het is dan ook niet verbazend dat hij het in deze bundel uitdrukkelijk over zijn geboortedorp heeft. De gedichten leiden de lezer rond in het dorp Zeveren. Enkele van deze natuurgedichten die specifiek te maken hebben met de vallei van de Zeverenbeek worden hierna opgenomen

Onderbewuste Moerputten

Kom en zie, hoe het dorp hier afdaalt in zichzelf
en alles achterlaat, op zoek naar lang verdrongen
wandelpaden, die over zijn water voeren, toen,
op weg naar de stad, of naar zijn donkere

voormiddeleeuwse geheime, verzonken, niet
alleen in vocht en modder. – zijn oeroude vijvers –
ook in eeuwen, in angstaanjagende verhalen
in de wintertijd van zijn kinderen, over geesten.

en lijken, zijn echte, lang vervaagde doden.
Bomen houden er de wacht, niets komt ooit
nog boven. Sluit hier de ogen, hoor het trage

borrelen van dit dorpse onderbewustzijn.
Hier rusten van dit dorp de ontnaamden.
En zijn oudste, geilste, kwalijkste dromen.

(Vildaphoto, Yves Adams)

Hoor, de bosduif
Broeklos en Bos

Kom, volg maar, beleef dit boomloze pad. Ooit was
het dreef, gehuld in populieren, hun ruggen
naar het vochtige westen gedraaid, als bruggen
naar lage, ongrijpbare wolken: als een kompas

op het noorden haar ingang, haar monding het bos.
Kinderen speelden hier ooit, klommen in bomen
hun katapult was gevreesd, hun vage dromen
van liefde, volwassener leven, woelden hier los.

Ga mee in gedachten naar hun bos zonder naam
toen. Vissen, doelloos verdwalen leerden ze daar,
leven. Kortom. Ervoeren het water als grens

van hun leven, hun dorp. Kijk, kijk, en kom langzaam.
we verlaten de houtgrens. Hoor de bosduif, haar wens
onveranderd: besluit dit dorp. Behoed. Bewaar.

Voor de breedgeworden beek uitmondt in het kanaal slingert ze nog door het open en moerassige Schave.
(Vildaphoto, Yves Adams)

Vochtige schoot

De Broeken – Zeverenbeek

Zie, eindelijk, staan we op de grens van dit dorp, tegelijk zijn oorsprong, zijn vochtige schoot: oud Keltisch water, dat geduldig doorsijpelde, tot deze beek werd, en men met bouwen en

delven begon. Lange tijd werd warmte hier uit de aarde gehaald. Toen werd evenwijdigheid opgelegd aan dit laagland en zijn hoogriet, deze broekmeersen. Zie, nu mag natuur zichzelf

hier bewaren. Hier gaat het water zijn eeuwig stromende gang. Even getemd maar, voert het aan en neemt mee, langs de grens van het hier geopende

dorp: zie de verblinde haast waarmee iedereen doorreist, dit dorp in Vlaanderen ongezien laat, dit dorp in een groter dorp. Deze matroesjka.

9. CONCLUSIE

De Zeverenbeek en haar vallei hebben een rijke en boeiende historiek.

De vroegere bewoners hadden tot en met de vorige eeuw een belangrijke band met deze waterrijke omgeving. Niet alleen de nabijheid van water was heel belangrijk, maar een aantal economische activiteiten waren sterk verbonden aan het gebied, bijvoorbeeld de winning van turf, ooit een belangrijke brandstof.

De laatste decennia is die economische band tussen bevolking en landschap bijna volledig verbroken. Maar de broeken en het bos zijn er altijd geweest en bleven desondanks een zekere aantrekkingskracht uitoefenen.

Pas in de jaren tachtig kreeg men vanuit de toenmalige milieuvereniging 'Wielewaal' opnieuw sterke belangstelling voor het moerasgebied, de bossen en de meersen die een merkwaardige fauna en flora herbergen. Het wordt wel eens vergeleken met het natuurgebied Bourgoyen Ossemeersen in Gent.

Het wat grillige parcours op vlak van de natuurbescherming leidde uiteindelijk tot een bescherming in uitvoering van de Europese Habitatrichtlijn.

De interesse neemt geleidelijk aan toe, nu ook vanuit de lokale bevolking en het beleid. De plannen om een wandellus aan te leggen en om educatieve borden te voorzien, nemen ondertussen concrete vormen aan.

Met deze publicatie willen we een bijdrage leveren tot een verdere bewustwording van dit waardevolle stuk erfgoed.

Dat twee verenigingen zoals Het Land van Nevele (heemkundige kring) en Natuurpunt hierbij samenwerken, is op zich al een vrij uniek gegeven.

In de toekomst willen we het natuurreservaat van de Zeverenbeekvallei verder promoten als het natuurgebied waarin mensen van verschillende interesses elkaar ontmoeten en hun achter hetzelfde doel zetten, namelijk het behoud van dit unieke natuurlijk en bouwkundig erfgoed.

10. BIBLIOGRAFIE

BOMBEKE, M., e.a., *Monumenten, merkwaardige gebouwen en landschappen stad Deinze*, Stad Deinze.

CARETTE, M., *Boswording*, gedichten, Bergmans Uitgevers, Antwerpen/Rotterdam, 2006.

COPPENS, X., Leuk nieuws uit de vallei de Zeverenbeek te Deinze, blz. 18-19, *Meander*, april-mei-jun. 2003.

COPPENS, X., *Wetenschappelijk onderzoek aan autochtone (genetica) bomen en struiken in de zeverenbeekvallei*, Deinze, 2001.

COPPENS, X., VAN DEN BERGHE, J. en DHAESELEER, C., *Beheerplan van erkend natuureservaat Zeverenbeekvallei te Deinze*, Natuurpunt vzw, Mechelen, 2002.

COPPENS, X. en VANDEVOORDE, B., *Fytosociologisch onderzoek van de broekbossen in de Zeverenbeekvallei te Kauwe in Deinze*, Instituut voor Natuurbehoud. Brussel, 2002.

DE FLOU, K., *Woordenboek der Toponymie van Westelijk Vlaanderen, Vlaamse Artesië, het land van den Hoek, de graafschappen Guines en Boulogne, en een gedeelte van het graafschap Ponthieu*. (18 delen), Siffer, Gent, Van Poelvoorde, Brugge, 1914-1938.

DE DECKER, S., *Over elfenheuvels en kabouterbergen. Een overzicht van de bewaarde mottekastelen in de provincie Oost-Vlaanderen*, Gent, 2002.

DE GROOTE, S., Bijdrage tot de geschiedenis van Zeveren, *tijdschrift heemkundige kring Het Land van Nevele*, 1994.

De GROOTE, S., Romeins brandrestgraf in Zeveren, *kontaktblad KGK*, blz. 1945, november 1994.

DE GROOTE S. en VAN STEENKISTE, G., Fotoboek over het dorp Zeveren, deelgemeente van Deinze, *tijdschrift heemkundige kring Het Land van Nevele*, juni 1997, aflevering 2.

DE POTTER F. en BROECKAERT, J., *Geschiedenis van Zeveren*, reeks I, deel 8, Gent, 1864-1870.

DE WAELE, K., Flora in de reservaatpercelen van de Blekerij in de Zeverenbeekvallei, blz. 24, *Meander*, juli-aug-sep 2004.

GYSELING, M., *Inventaris van het archief van St.-Baafs en Bisdom Gent tot eind 1801*, Deel I, Brussel, 1997.

GYSELING, M., *Inventaris van het archief van St.-Baafs en Bisdom Gent tot eind 1801*, Deel III, Brussel, 1997.

HEYERICK, A. en VAN STEENKISTE, G., Uithangborden in Zeveren, blz. 417-442, *jaarboek KGK*, 2004.

HOLLEVOET, F. e.a., *Als straten gaan... praten*, De Roede van Tielt, 2005.

HUYS, P., De gemeente Zeveren in 1830, *Kontaktblad KGK*, blz. 1493, november 1991.

HUYS, P., De herbergen te Deinze en omliggende in het jaar 1779, blz. 149-184, *jaarboek KGK*, 1979.

MAES, H., Straatnaamgeving in Deinze, blz. 341-418, *jaarboek KGK*, 1999.

MOEYKENS, S., e.a., Bevolking en grondbezit in Zeveren in de 19de eeuw, blz. 53 tot 100, *jaarboek KGK*, 2005.

LANCLUS, K., e.a., *Bouwen door de eeuwen heen*, Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Deel 12 n 3, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent, kantons Deinze-Nazareth, Ministerie van De Vlaamse Gemeenschap, Brepols, Turnhout, 1991.

TAVERNIER, C., De gemeentenamen van het Land van Nevele, *Berichtenblad van de heemkundige kring Het Land van Nevele*, blz. 4, jrg. 1, afl. 4, 1970.

VAN DURME, L., *Toponymie van Velzeke-Ruddershove en Bochoute*, Gent, 1988.

VANHEE, T., Oude toponiemen uit de Deinse Leiestreek, blz. 291 tot 334, *jaarboek KGGK*, 1990.

VAN STEENKISTE, G., en VAN DER EECKEN, W., Zeveren, *tijdschrift heemkundige kring Het Land van Nevele*, maart, 1973, aflevering 1

WALGRAEVE, R., en VAN DOORNE, F., Enkele beschouwingen over de heerlijkheden Ter Vaalt en Zeveren, *tijdschrift heemkundige kring Het Land van Nevele*, maart, 1976, aflevering 1

Anoniem, *Ruimtelijke visie voor natuur, ruimte en bos*, regio Leiestreek, Vlaamse Gemeenschap, maart 2006

Anoniem, *Zeverenbeekvallei in de Vlaamse landschapsatlas*, Monumenten en Landschappen (code A400 10)

INTEKENAARS

Agentschap voor Natuur en Bos Oost-Vlaanderen (Gent), Arickx-De Ruck Jan en Ann (Zeveren), Basisschool Lotenhulle (Lotenhulle), Willy Bekaert (Petegem), Pieter Beyls (Deinze), Bart en Sabine Blancke-Dekens (Zeveren), Pieter Blonde (Oudenaarde), Anja Blondeel (Petegem), Wim Bracke (Petegem), Christian Breckpot (Baardegem), Joseph Brosteaux (Deinze), Cabie-Carreel (Dikkelvenne), Martin Carrette (Zeveren), Leopold Christiaens (Nazareth), Xavier Coppens (Ouwegem), Yves Coppens (Zingem), Coppens-Merlier (Zulte), Antoon Debels (Deinze), Ellen De Dapper (Bevere), Marc De Corte (Zeveren), Francine Depoortere (Zeveren), Stefaan Denewet (Essen), Riquette Depoorter (Hansbeke), Rik Desmet (Kruishoutem), De Vos-De Waele (Zeveren), Karel De Waele (Petegem), Geert De Sutter (Petegem), Marleen Fiers (Deinze), Gunst-Carpentier (Sint-Martens-Lerne), Klaas Hubrechts (Astene), Kristel Keppens (Drongen), Eddy Saveyn (Kruishoutem), Stedelijke Openbare Bibliotheek Deinze, Dirk Stroobandt (Petegem), Torck-Lampaert (Zeveren), Lauwers-Dewaele (Zeveren), Mestdagh-Martens (Deinze), Lucien Moreels (Zeveren), Vandendriessche-Van De Wal (Merelbeke), Maria Van De Putte (Deinze), Joris Vanhee (Zeveren), Vanhoutte-Blanchaert (Zeveren), Dirk Van Parys (Zeveren), Van Broek-Van Den Berghe (Petegem), Gerald Van De Louette (Petegem), Gilbert Vangaempelaere (Markegem), Marleen van Laethem (Deinze), Pieter Van Steenkiste (Deinze), Verdonck-Vanheule (Astene), Verstraete-Vermeulen (Zeveren), Vervyncke-Du Ville M. (Zeveren), Luc Vervoort (Leuven), Eric Verwilst (Zeveren).

**Bibliotheek van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele"
Hansbekedorp 35 9850 Hansbeke**

De bibliotheek is voor iedereen toegankelijk elke eerste zondag van de maand van 10 uur tot 12 uur (niet in juli) en na telefonische afspraak met bibliothecaris Jan Luyssaert (09 371 60 53). De catalogus op onze tijdschriften *Het Land van Nevele* en *Mensen van Toen* kan ook geraadpleegd worden in de Gemeentelijke Bibliotheek van Nevele, Stationsstraat 20, Landegem

Ere-voorzitter

Jan Luyssaert
jan.luyssaert@pandora.be

Voorzitter

André Bollaert
bollaert.andre@telenet.be

Ondervoorzitter

Stefaan De Groote
stefaandegroote@mobistarmail.be
Arnold Strobbe
arnold.strobbe@telenet.be

Secretaris

Patrick Tuytschaever
patrick.tuytschaever2@telenet.be

Penningmeester

Eddy Verstraete
eddy_verstraete@skynet.be

Bestuursleden

Irène Buysse
Wim De Clercq
Lieven De Ruyck
Yvonne De Keere
Daniël D'Hooge
Hugo Schaeck
André Stevens
Julien Scherpereel
Luc Van Nevel

Website

www.landvannevele.com

E-mail

info@landvannevele.com